

VIZIJA

»NAŠE KMETIJSTVO IN HRANA V 2040«

3. marec 2026

Dokument ni lektoriran.

KAZALO VSEBINE

UVOD	7
VIZIJA “NAŠE KMETIJSTVO IN HRANA”	9
NAČELI VIZIJE 2040	10
Celovitost kmetijsko-prehranskega sistema	10
Prehod v trajnostni kmetijsko-prehranski sistem	10
RAZVOJNE USMERITVE IN STRATEŠKI CILJI	11
1. Razvojna usmeritev:	13
KONKURENČNA, TRAJNOSTNA IN ODPORNA KMETIJSKA PROIZVODNJA	13
Strateški cilji	13
1.1 Učinkovito varovanje kmetijskih zemljišč in zdravja kmetijskih tal	13
1.2 Rast produktivnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu	14
1.3 Primeren dohodek in strukture kmetijskih gospodarstev	14
1.4 Krepitev in razvoj trajnostnih kmetijskih praks in ekološkega kmetijstva	14
1.5 Povečanje trajnostne rastlinske pridelave za neposredno prehrano ljudi	15
1.6 Razvoj trajnostne živinoreje in izboljšanje dobrobiti živali	15
1.7 Učinkovito upravljanje z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji	16
2. Razvojna usmeritev:	17
POVEZANE, ODPORNE IN UČINKOVITE AGROŽIVILSKÉ VERIGE	17
Strateški cilji	17
2.1 Integrirane agroživilske verige in okrepljene regijske verige preskrbe s hrano	17
2.2 Rast dodane vrednosti v živilstvu	18
2.3 Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi člani kmetijsko-prehranskega sistema	18
2.4 Izboljšan dostop do vhodnih surovin	18
3. Razvojna usmeritev:	19
DO PODNEBJA, OKOLJA IN NARAVE ODGOVORNI ČLENI KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA	19
Strateški cilji	19
3.1 Prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam	19
3.2 Blaženje podnebnih sprememb v kmetijsko-prehranskem sistemu	20
3.3 Varstvo kakovosti voda, tal in zraka	20
3.4 Ohranjanje narave, biotske in krajinske pestrosti	21
4. Razvojna usmeritev:	22
GENERACIJSKA PRENOVA IN CELOVIT RAZVOJ PODEŽELJA	22

Strateški cilji	22
4.1 Dvig ugleda kmetijske dejavnosti in poklica kmeta	22
4.2 Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenovu	22
4.3 Ohranitev vitalnega podeželja	22
5. Razvojna usmeritev:	23
ZDRAVO IN TRAJNOSTNO PREHRANSKO OKOLJE	23
Strateški cilji	23
5.1 Zagotovljena sledljivost in preglednost trajnostno pridelane kakovostne in varne hrane	23
5.2 Vzpostavljeno trajnostno in zdravo prehransko okolje ter zmanjšanje količin odpadne hrane in izgub hrane	23
6. Razvojna usmeritev:	24
ZNANJE, INOVACIJE IN DIGITALIZACIJA ZA PREOBRAZBO IN RAZVOJ KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA	24
Strateški cilji	24
6.1 Razvoj človeških virov	24
6.2 Organiziranost in učinkovitost sistema AKIS	24
6.3 Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema	25
6.4 Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja	25
URESNIČEVANJE VIZIJE 2040	26
SPREMLJANJE URESNIČEVANJA VIZIJE 2040	27
PRILOGE	1
VIRI	1

KAZALO SLIK

Slika 1: Načrtovanje, uresničevanje in spremljanje Vizije »Naše kmetijstvo in hrana v 2040«	8
Slika 2: Shema kmetijsko-prehranskega sistema	9

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Razvojne usmeritve in strateški cilji Vizije 2040	12
--	----

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

AKIS – sistem znanja in inovacij v kmetijstvu (ang. Agricultural Knowledge and Innovation System)

ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje

BDV – bruto dodana vrednost

FD – faktorski dohodek

FFS – fitofarmacevtska sredstva

FADN - Mreža knjigovodskih podatkov s kmetijskih gospodarstev (ang. *Farm Accountancy Data Network*)

FSDN – Mreža za podatke o trajnostnosti kmetij (ang. *Farm Sustainability Data Network*)

EU – Evropska unija

EUR – euro

GVŽ – glav velike živine

HORECA – Hotelirstvo, Restavracije, Catering

K – kazalci

KIS – Kmetijski inštitut Slovenije

KMG – kmetijska gospodarstva

KZU – kmetijska zemljišča v uporabi

LEADER/CLLD – orodje pri spodbujanju skupnega lokalnega razvoja po pristopu »od spodaj navzgor«; CLLD - lokalni razvoj, ki ga vodi Skupnost (ang. *Community Led Local Development*)

LELUCF – raba zemljišč, sprememba rabe zemljišč in gozdarstvo (ang. *Land use, land-use change, and forestry*)

MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

OMD – območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

OVE – obnovljivi viri energije

PDM – polnovredna delovna moč

PM – podporni mehanizmi

RKG – register kmetijskih gospodarstev

SIPKK – slovenski indeks ptic kmetijske krajine

SRM – sistemski in regulatorni mehanizmi

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

TGP – toplogredni plini

URE – učinkovita raba energije

Vizija 2040 – Vizija »Naše kmetijstvo in hrana v 2040«

UVOD

Slovensko kmetijstvo in kmetijsko-prehranski sistem potreujeta jasen strateški kompas, ki poveže pridelavo in predelavo hrane, trgovino, prehransko okolje, ravnanje potrošnikov ter zmanjševanje izgub in odpadne hrane. Razmere se hitro spreminjajo: poleg strukturnih, demografskih, tehnoloških in geopolitičnih premikov se soočamo s trojno planetarno krizo (podnebne spremembe, izguba biotske pestrosti, onesnaževanje) ter zaostrovanjem ekonomskih razmer, cenovnimi nihanji in proizvodnimi tveganji (bolezni, škodljivci, vremenski ekstremi).

V Sloveniji so posebej izraziti izzivi generacijske prenove, pritiskov na zemljišča in ohranjanja vitalnosti podeželja. Spreminjajo se tudi pričakovanja družbe: krepí se občutljivost do varstva narave, okolja, podnebja ter zdravja ljudi in živali. Potrošniki so cenovno občutljivi, vendar vse bolj pozorni na izvor, kakovost in način pridelave hrane. Zaradi bremena nezdravega prehranjevanja za javno zdravje je nujno razvijati zdravo in trajnostno prehransko okolje, ki omogoča kakovostno prehrano vsem prebivalcem; zagotavljanje prehranske varnosti in boljše prehrane je tudi cilj Agende 2030. Ti izzivi neposredno vplivajo na dolgoročno prehransko varnost Slovenije in zahtevajo strateško, dolgoročno načrtovanje ter učinkovito odzivanje javnih politik. Ključni so medsektorska usklajenost, znanje, inovacije, raziskave ter sodobne tehnologije, saj omogočajo večjo odpornost in konkurenčnost sistema.

Razprave na globalni in EU ravni potrjujejo potrebo po novih usmeritvah. Evropska komisija je februarja 2025 objavila Vizijo za kmetijstvo in prehrano kot usmeritev za dolgoročno konkurenčnost in trajnost sektorja EU. Hkrati postaja jasno, da sama Skupna kmetijska politika ne more odgovoriti na vse izzive: potrebno je močnejše povezovanje politik ter iskanje sinergij med sistemskimi in regulatornimi ter podpornimi mehanizmi; na to opozarja tudi Dolgoročna vizija EU za podeželska območja.

Slovenija je strateški okvir kmetijstva, živilstva in podeželja opredelila z Resolucijo »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« (2020), vendar so se razmere od takrat bistveno spremenile (COVID-19, vojna v Ukrajini, energetska kriza, podražitve hrane, pospešena digitalizacija in uporaba umetne inteligence, vremenski ekstremi). Zato je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v začetku leta 2025 skupaj z drugimi resorji in nevladnimi organizacijami odprlo strukturiran dialog ter pristopilo k pripravi nacionalne Vizije »Naše kmetijstvo in hrana v 2040« (Vizija 2040). Cilj Vizije 2040 je zagotoviti strateški okvir za celoten kmetijsko-prehranski sistem »od vil do vilic« od pridelave do potrošnje ter ravnanja z odpadno hrano in s tem postaviti temelje preobrazbe za večjo odpornost, trajnost in stabilnost. Vizija temelji na

strokovnih izhodiščih ter prispevkih deležnikov in opredeli načeli, razvojne usmeritve s strateškimi cilji, mehanizme uresničevanja ter navede ključne kazalce spremljanja.

Slika 1: Načrtovanje, uresničevanje in spremljanje Vizije »Naše kmetijstvo in hrana v 2040«

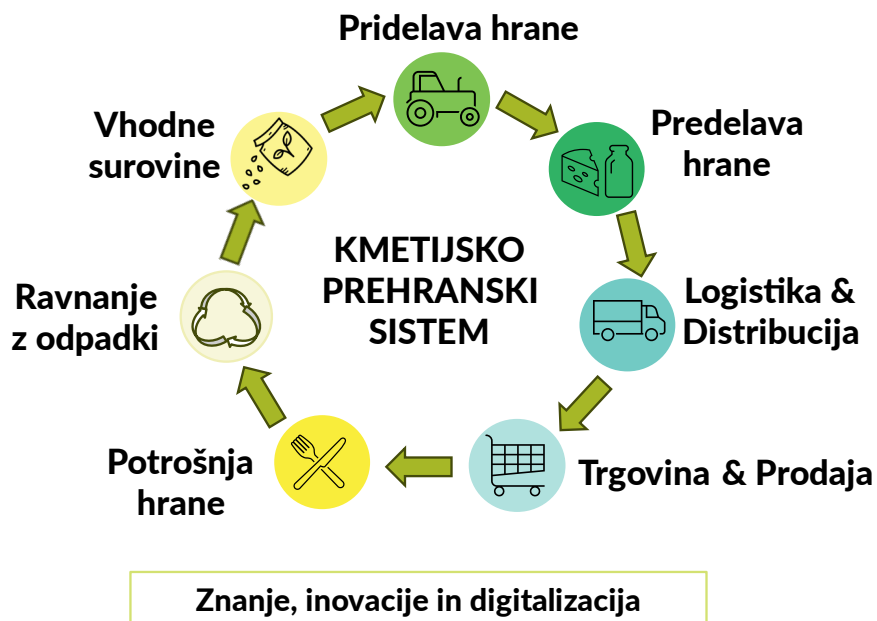

VIZIJA “NAŠE KMETIJSTVO IN HRANA”

Dokument Vizija »Naše kmetijstvo in hrana v 2040« določa skupno vizijo stanja kmetijsko-prehranskega sistema v Sloveniji, kakršnega si želimo v letu 2040 in podaja usmeritve za dolgoročni razvoj kmetijsko-prehranskega sistema.

“Zgradili smo trajnosten, odporen in povezan kmetijsko-prehranski sistem, ki zagotavlja dolgoročno prehransko varnost in uravnotežen razvoj podeželja. Prehranska varnost temelji na ohranjenih naravnih virih, odpornosti na podnebne spremembe, krožnem gospodarstvu, dobroti živali ter trajnostnih prehranskih navadah. Konkurenčno, odgovorno, odporno in trajnostno pridelavo ter predelavo hrane podpirajo znanje, inovacije in mlade generacije. Prehransko okolje omogoča vsem prebivalcem zdravo in trajnostno prehranjevanje.”

Slika 2: Shema kmetijsko-prehranskega sistema

Vir: MKGP

NAČELI VIZIJE 2040

Priprava in uresničevanje Vizije 2040 temelji na naslednjih dveh načelih:

Celovitost kmetijsko-prehranskega sistema

Kmetijstvo je večnamenska gospodarska dejavnost, ki kot temeljni člen kmetijsko-prehranskega sistema pomembno prispeva k doseganju ključnih družbenih ciljev, kot so zagotavljanje hrane, zdravje prebivalstva, ustvarjanje delovnih mestih, ohranjanje kulturne krajine, naravnih virov in vitalnosti podeželja.

Kmetijsko-prehranski sistem je celovit in sklenjen sistem, ki zajema vse dejavnosti, deležnike in infrastrukturo, povezane s kmetijstvom (proizvodnja vhodnih surovin in pridelava hrane), živilsko-predelovalno panogo (predelava in pakiranje), logistiko in distribucijo (transport, skladiščenje), trgovino (prodaja) in potrošnjo, preprečevanjem nastajanja izgub hrane in odpadne hrane ter ravnanjem z odpadki.

Celovit pristop h kmetijsko-prehranskim sistemom je način razmišljanja in delovanja, ki upošteva vse člene sistema, njihove medsebojne odnose in povezane učinke.

Upravljanje tega sistema poteka na več ravneh – od državne in regijske, pa vse do lokalne ravni. Vsaka od teh ravni prispeva k sooblikovanju okolja, v katerem se lahko uspešno odvija trajnostna proizvodnja hrane. Za učinkovit kmetijsko-prehranski sistem so ključni dobro poslovno in regulatorno okolje ter močni javni podporni sistemi, zlasti tisti, ki spodbujajo znanje in inovacije ter koordinacijo in povezovanje med člani kmetijsko-prehranskega sistema.

Prehod v trajnostni kmetijsko-prehranski sistem

Nekatere prakse členov kmetijsko-prehranskega sistema niso družbeno in okoljsko sprejemljive, ker negativno vplivajo na podnebje, naravne vire (voda, tla, zrak), biotsko pestrost, zdravje ljudi in živali ter dobrobit živali. Izzivi se pojavljajo tudi v prehranskem okolju, ker prebivalcem trenutno ne omogoča trajnostne in zdrave izbire prehranjevanja, kot najlažje, dostopne in privlačne izbire. Za doseg pozitivnih sprememb na področju javnega zdravja in spodbujanje trajnostnih prehranskih izbir je nujna tudi preobrazba prehranskega okolja. Potrebna je celovita prilagoditev kmetijsko-prehranskega sistema, ki vključuje spremembo vedenja vseh vključenih v tem sistemu, več zasebnih pobud, ustrezno in stabilno zakonodajo ter aktivno, predvsem pa usklajeno podporo javnih politik.

Cilj sprememb je doseganje trajnostnega kmetijsko-prehranskega sistema, ki je odporen, vključujoč in pravičen ter prispeva k podnebno-okoljskim in družbenim ciljem.

Le takšen sistem lahko nudi trdno osnovo tudi za dolgoročno konkurenčnost. Vsi vidiki trajnosti (gospodarski, podnebno-okoljski in družbeni) morajo biti obravnavani

vzajemno in celovito. Potrebne so sistemske rešitve, ki so družbeno sprejemljive in usklajene z aktualnimi izzivi, pri čemer morajo biti nosilci sprememb deležniki v vseh delih kmetijsko-prehranskega sistema. Njihovo razumevanje in pripravljenost za spremembe sta bistvena za uspešen prehod v trajnosten kmetijsko-prehranski sistem.

RAZVOJNE USMERITVE IN STRATEŠKI CILJI

Vizija 2040 opredeljuje razvojne usmeritve, ki izhajajo iz temeljnih vprašanj trajnostnega razvoja in preobrazbe kmetijsko-prehranskega sistema v Sloveniji, in sicer:

- 1. Konkurenčna, trajnostna in odporna kmetijska proizvodnja***
- 2. Povezane, odporne in učinkovite agroživilske verige***
- 3. Do podnebja, okolja in narave odgovorni člani kmetijsko-prehranskega sistema***
- 4. Generacijska prenova in celostni razvoj podeželja***
- 5. Zdravo in trajnostno prehransko okolje***
- 6. Znanje, inovacije in digitalizacija za preobrazbo in razvoj kmetijsko-prehranskega sistema***

Znotraj šestih razvojnih usmeritev je oblikovanih štiriindvajset strateških ciljev, ki skupaj usmerjajo razvoj kmetijsko-prehranskega sistema do leta 2040.

Preglednica 1: Razvojne usmeritve in strateški cilji Vizije 2040

	RAZVOJNE USMERITVE	STRATEŠKI CILJI
1	Konkurenčna, trajnostna in odporna kmetijska proizvodnja	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Učinkovito varovanje kmetijskih zemljišč in zdravja kmetijskih tal</i> • <i>Rast produktivnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu</i> • <i>Primeren dohodek in strukture kmetijskih gospodarstev</i> • <i>Krepitev in razvoj trajnostnih kmetijskih praks in ekološkega kmetijstva</i> • <i>Povečanje trajnostne rastlinske pridelave za neposredno prehrano ljudi</i> • <i>Razvoj trajnostne živinoreje in izboljšanje dobrobiti živali</i> • <i>Učinkovito upravljanje z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji</i>
2	Povezane, odporne in učinkovite agroživilske verige	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Integrirane agroživilske verige in okrepljene regijske verige preskrbe s hrano</i> • <i>Rast dodane vrednosti v živilstvu</i> • <i>Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi člani kmetijsko-prehranskega sistema</i> • <i>Izboljšan dostop do vhodnih surovin</i>
3	Do podnebja, okolja in narave odgovorni člani kmetijsko-prehranskega sistema	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam</i> • <i>Blaženje podnebnih sprememb v kmetijsko-prehranskem sistemu</i> • <i>Varstvo kakovosti voda, tal in zraka</i> • <i>Ohranjanje narave, biotske in krajinske pestrosti</i>
4	Generacijska prenova in celostni razvoj podeželja	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Dvig ugleda kmetijske dejavnosti in poklica kmeta</i> • <i>Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenavo</i> • <i>Ohranitev vitalnega podeželja</i>
5	Zdravo in trajnostno prehransko okolje	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zagotovljena sledljivost in preglednost trajnostno pridelane kakovostne in varne hrane</i> • <i>Vzpostavljeno trajnostno in zdravo prehransko okolje ter zmanjšanje izgub hrane in količin odpadne hrane</i>
6	Znanje, inovacije in digitalizacija za preobrazbo in razvoj kmetijsko-prehranskega sistema	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Razvoj človeških virov</i> • <i>Organiziranost in učinkovitost sistema znanja in inovacij (sistema AKIS)</i> • <i>Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema</i> • <i>Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja</i>

Razvojne usmeritve in strateški cilji Vizije 2040 se bodo uresničevali preko različnih mehanizmov - sistemskih in regulatornih ter podpornih. Ti mehanizmi bodo podprti s konkretnimi ukrepi ter naložbami, ki bodo opredeljeni v akcijskem načrtu ter v povezanih programskih in strateških dokumentih, ki bodo sledili Viziji 2040.

Vizija 2040 upošteva relevantne strateške dokumente na EU in nacionalni ravni, ki na različne načine posegajo v kmetijsko-prehranski sistem. To se odraža tako v razvojnih usmeritvah, strateških ciljih kot tudi opredeljenih mehanizmih.

V preglednici 3 so prikazane povezave med razvojnimi usmeritvami, strateškimi cilji, mehanizmi in kazalci Vizije 2040.

1. Razvojna usmeritev:

KONKURENČNA, TRAJNOSTNA IN ODPORNA KMETIJSKA PROIZVODNJA

Za doseganje trajnostnega razvoja slovenskega kmetijstva je ključen celovit pristop, ki upošteva proizvodne, ekonomske, podnebno-okoljske in družbene vidike. V ospredje postavlja dvig produktivnosti in dodane vrednosti, strukturne spremembe, razvoj trajnostne živinoreje in povečanje rastlinske pridelave, upravljanje s tveganji ter varovanje kmetijskih zemljišč.

Strateški cilji

Strateški cilji usmerjajo prizadevanja v krepitev konkurenčnosti, trajnosti in odpornosti kmetijske proizvodnje, s čimer podpirajo cilj povečanja prehranske varnosti in odpornosti v Sloveniji.

1.1 Učinkovito varovanje kmetijskih zemljišč in zdravja kmetijskih tal

Kmetijska zemljišča in zdrava kmetijska tla so prepoznana kot temelj za zagotavljanje prehranske varnosti in uresničevanja podnebno-okoljskih ciljev. Trend zaraščanja kmetijskih površin se ustavi, proizvodni potencial zemljišč se ohranja, obdelana so tudi zemljišča na odročnejših podeželskih območjih. K temu pripomorejo boljše družbeno-ekonomske razmere za kmetovanje in druge gospodarske dejavnosti na podeželju ter višja kakovost življenja na podeželju, ki so rezultat celovitega pristopa več javnih politik. S preprečevanjem nadaljnje pozidave se ohranjajo najbolj kakovostna kmetijska zemljišča, zlasti njivske površine z največjim potencialom za pridelavo hrane. Ohranja ali izboljšuje se zdravje kmetijskih tal, ki so osnovni naravni vir za kmetijsko pridelavo in zagotavljanje ekosistemskih storitev.

1.2 Rast produktivnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu

Slovensko kmetijstvo dosega trajnostno rast produktivnosti, ki je rezultat novih rešitev, znanja ter sodobnih tehnologij, vključno z digitalizacijo in robotizacijo, ter zasebnih in javnih vlaganj.

Rast produktivnosti poteka v smeri trajnostne intenzifikacije, kar pomeni, da rešitve krepijo konkurenčnost in dodano vrednost v kmetijstvu, sočasno pa prispevajo tudi k naslavljanju okoljskih, podnebnih in družbenih izzivov.

1.3 Primeren dohodek in strukture kmetijskih gospodarstev

Kmetijstvo kot pomembna gospodarska dejavnost, je dohodkovno vse bolj primerljiva z ostalim gospodarstvom, zato se kmetijska proizvodnja in kakovostna delovna mesta ohranjajo.

Ohranjena je raznolikost struktur kmetijskih gospodarstev, zlasti na območjih z omejenimi možnostmi za kmetovanje. Strukturne spremembe so postopne in socialno vzdržne.

Razvijajo se kmetijska gospodarstva, ki na vloženo delo prinašajo primerljiv dohodek. Izoblikujejo se trije temeljni tipi kmetijskih gospodarstev.

Prvo skupino predstavljajo velika in tržno usmerjena kmetijska gospodarstva, ki dosegajo primerne dohodke iz kmetijske proizvodnje. So najbolj konkurenčen del slovenskega kmetijstva in izpolnjujejo obveze iz naslova okoljske trajnosti. Na njih temelji oskrba s surovinami za kmetijsko-prehranski sistem. So izrazito razvojno naravnana, opremljena s sodobno tehnologijo in digitalizirana.

Drugo skupino tvorijo srednje in večje večnamenske kmetije, ki z inovativnimi pristopi in izdelki dosegajo višjo dodano vrednost in hkrati prispevajo k uresničevanju širših družbenih ciljev, kot so zagotavljanje ekosistemskih storitev in ohranjanje podeželja. Pomembne so za lokalno oskrbo in primerne dohodke dosegajo pretežno iz kmetijske proizvodnje kot tudi s povečanjem produktivnosti preko uvedbe novih trajnostnih tehnologij in inovacij ter z novimi podjetniškim pristopom in poslovnimi modeli.

Tretja skupina kmetijskih gospodarstev vključuje različne tipe manjših, predvsem samooskrbnih kmetij. Večinski del dohodka ne pridobivajo iz kmetijstva, so pa pomembne z družbenega vidika, ohranjanja vitalnega podeželja, varovanja narave, okolja in biotske pestrosti.

1.4 Krepitev in razvoj trajnostnih kmetijskih praks in ekološkega kmetijstva

Kmetijske prakse in tehnologije kmetijskih gospodarstev so trajnostno naravnane. Kmetovanje na osnovi trajnostnih kmetijskih praks je vir inovacij za celoten kmetijski sektor in pomembna rešitev za naslavljanje podnebno-okoljskih izzivov. Prispeva tudi

k večji cenjenosti in ugledu kmetijstva v družbi. Zaradi intenzivnih vlaganj v sistem znanja in inovacij, razvoj in uporabo naprednih tehnologij ter v razvoj trga je slovensko kmetijstvo, ki izvaja trajnostne kmetijske prakse, dohodkovno privlačno ter upravlja pomemben delež kmetijskih zemljišč v uporabi.

Ekološko kmetijstvo, kot eden najbolj odpornih in trajnostnih sistemov pridelave, pridobiva na pomenu tako med pridelovalci kot tudi potrošniki. Povečevanje obsega površin in produktivnosti zagotavlja večje količine ekoloških surovin, ki so integrirane v lokalne tržne verige. Lokalna ekološka živila so potrošnikom široko dostopna, cenjena in cenovno sprejemljiva. Hitro raste tudi delež ekoloških živil, ki jih naročajo javni zavodi, kot so šole, vrtci, bolnišnice, domovi za starejše in druge javne ustanove. Ekološka ponudba je raznolika, dobro organizirana in prisotna na trgu skozi vse leto. Dobro delujoče ekološke tržne verige spodbujajo širitev ekoloških kmetijskih praks, kar dodatno prispeva k finančni vzdržnosti in dolgoročnem razvoju ekološkega kmetovanja. Ekološko kmetijstvo predstavlja pomembno priložnost tudi na vodovarstvenih območjih in območjih varovanja narave.

1.5 Povečanje trajnostne rastlinske pridelave za neposredno prehrano ljudi

Kmetijska gospodarstva so povečala pridelavo žit, stročnic, sadja in zelenjave za prehrano ljudi. To je odziv na večje povpraševanje ter dobro delujoče verige za živila rastlinskega izvora. Rastlinska pridelava je ekonomsko uspešna preko dodane vrednosti ali doseganja primerne obsega. Z uporabo trajnostnih kmetijskih praks in tehnologij pridelave, storilnosti in prepoznavnosti na trgu, se rastlinske proizvode uporablja kot vhodno surovino tako v kratkih dobavnih verigah kot v živilsko pridelovalni dejavnosti.

1.6 Razvoj trajnostne živinoreje in izboljšanje dobrobiti živali

Za ekonomsko konkurenčnost živinorejskih in mešanih kmetij je ključna trajnostna živinoreja. Ta temelji na načelih krožnega gospodarstva ter hkrati zagotavlja visoko raven zdravja in dobrobiti živali ter prispeva k varovanju naravnih virov in podnebja. Odgovarja na povpraševanje po lokalnih surovinah ter izdelkih z višjo dodano vrednostjo, zlasti po tistih, ki so vključene v nacionalne in EU sheme kakovosti. Na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost je ohranjena reja travojedih živali, ki izkorišča naravne danosti, predvsem velikega deleža trajnega travinja in s tem prispeva k ohranjanju narave in vitalnega podeželja.

Trajnostna živinoreja v ravninskih predelih, ki je dobro integrirana v lokalne agroživilske verige, ne povečuje pritiskov na okolje in podnebje.

Živinoreja postopno uvaja nadstandardne prakse na področju dobrobiti živali, kar vpliva tudi na dodano vrednost proizvodov in podporo javnosti. To postaja njen

zaščitni znak, ki ga trg prepozna predvsem skozi sheme kakovosti z jasnimi in visokimi standardi. Skrb za dobrobit živali temelji na znanstvenih dognanjih in je usklajena s standardi EU. Temu so prilagojene tehnologije, oprema in hlevi za rejo. Vzpostavljena je reja živali brez kletk in brez privezov.

1.7 Učinkovito upravljanje z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji

Enotni trg EU zagotavlja stabilno tržno cenovno okolje in enake pogoje za pridelovalce. Kmetijska gospodarstva tveganja obvladujejo z uporabo podatkov in znanja, trajnostnih praks, sodobnih tehnologij, premišljeno izbiro sortnega sestava, učinkovitim odzivanjem na pojav bolezni rastlin in živali, raznolikostjo pridelave (diverzifikacijo), vlaganji v preventivne ukrepe ter sistemi zgodnjega opozarjanja na podlagi podatkov ter vključevanjem v različne instrumente obvladovanja tveganj (zasebne, javno-zasebne). Za namen učinkovitega upravljanja s podnebnimi in proizvodnimi tveganji se pospešeno vlaga v odporno infrastrukturo kot so namakalni sistemi, zadrževalniki in akumulacije. Vlaganja so usklajena med različnimi politikami (prostor, kmetijstvo, vodno gospodarstvo, varstvo narave in drugimi), postopki za umeščanje teh objektov v prostor pa hitri, premišljeni in učinkoviti. Zagotavlja se trajnostna in učinkovita raba vode, kot tudi njena ponovna raba.

2. Razvojna usmeritev:

POVEZANE, ODPORNE IN UČINKOVITE AGROŽIVILSKE VERIGE

Za vzpostavitev povezanih, odpornih in učinkovitih agroživilskih verig je ključno sodelovanje vseh členov agroživilske verige in spodbujanje močnega vertikalnega povezovanja. Krepitev regijskih verig preskrbe s hrano, boljše sodelovanje s trgovino ter manjša odvisnosti od uvoza vhodnih surovin prispevajo k večji stabilnosti, preglednosti in trajnostni usmerjenosti celotnega kmetijsko-prehranskega sistema.

Strateški cilji

Strateški cilji podpirajo prizadevanja vseh členov agroživilske verige za bolj učinkovite, povezane, odporne, sodobne, trajnostne in pravične agroživilske verige.

2.1 Integrirane agroživilske verige in okrepljene regijske verige preskrbe s hrano

Členi agroživilske verige so vse bolj integrirani in organizirani, kar jim omogoča boljši položaj na trgu, nižje stroške, več odpornosti, manj tveganj, učinkovito rabo virov, vključno s krožnim gospodarstvom in preprečevanjem presežkov hrane ter druge prednosti. Formalno povezovanje vseh členov v verigi krepi njihovo odpornost, zaupanje in vzpostavlja pravične odnose.

Integrirane agroživilske verige in okrepljene regijske verige preskrbe s hrano postajajo pomembni tržni igralci. Potrošniku zagotavljajo stabilno oskrbo z živili slovenskega porekla na domačem trgu ter uspešno povečujejo izvoz končnih izdelkov z višjo dodano vrednostjo.

Podprte so kratke dobavne verige, ki povezujejo lokalne pridelovalce s potrošniki, predelovalnimi podjetji, javnimi zavodi in gastronomijo. Pomembno verigo vrednosti predstavlja tudi ekološka pridelava in predelava, ki prispeva k trajnostnemu razvoju in večji kakovosti ponudbe, povezuje pa se tudi z zelenim trajnostnim turizmom in gastronomijo. Okrepljene so verige za žita, sadje, zelenjavo in druga rastlinska živila. Pri povezovanju ponudnikov in kupcev ter krepitvi lokalnih dobavnih verig imajo pomembno vlogo zadruga, skupine in organizacije proizvajalcev ter medpanožne organizacije.

Zagotovljeno je učinkovito in transparentno spremljanje cen in količin vzdolž celotne agroživilske verige. Vzpostavljena so dolgoročna pogodbeno razmerja med posameznimi členi v verigi. Nedovoljena ravnanja oziroma nepošteno prakse se učinkovito razkrivajo in odpravljajo. Za boljšo valorizacijo trajnostne kmetijske

pridelave znotraj verige so vzpostavljeni sistemi trajnostnega poročanja in potrebne skrbnosti za trajnost.

Živilskopredelovalna podjetja imajo na voljo stabilne in predvidljive tržne poti ter uveljavljene blagovne znamke, kar jim omogoča učinkovito obvladovanje ekonomskih in proizvodnih tveganj.

Vzpostavljene so regijske in lokalne skladiščne in predelovalne zmogljivosti, logistični centri in zbirni distribucijski centri. Zagotovljene so zadostne količine hrane v državnih blagovnih rezervah, hkrati se povečujejo kapacitete za njihovo skladiščenje. Logistični sistem je digitaliziran, kar omogoča boljše sledenje blaga, učinkovitejše upravljanje zalog in optimizacijo transporta.

2.2 Rast dodane vrednosti v živilstvu

Dodana vrednost v živilskopredelovalni panogi se na agregatni ravni približuje evropskemu povprečju. To je predvsem rezultat okrepitve lastnega razvoja, boljšega povezovanja in organiziranja ter vlaganj v znanje, okoljsko trajnost, transparentnost procesov in sodobne digitalne tehnologije. Vse to prispeva k večji konkurenčnosti in izboljšanju delovnega okolja ter zaupanja s strani potrošnikov.

Razvojno sposobna živilskopredelovalna podjetja imajo sodobne in široke proizvodne kapacitete, ki omogočajo učinkovitejšo rabo virov, lažji prehod v krožno in biogospodarstvo. Živilskopredelovalna podjetja so tržno naravnana in so povezovalni člen v verigi.

2.3 Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi člani kmetijsko-prehranskega sistema

Trgovina ima okrepljeno in integrativno vlogo v agroživilski verigi. Povezuje pridelovalce in predelovalce s potrošniki, krepi uresničevanje trajnostnih ciljev v pridelavi in predelavi ter v svojih poslovalnicah ponuja velik delež lokalne ter trajnostno pridelane in predelane hrane. Uspešno prispeva k zmanjševanju količine odpadne hrane, uvaja trajnostno embalažo in spodbuja uporabo vračljive embalaže.

Trgovina kot vezni člen do potrošnikov ozavešča o pomenu lokalno in trajnostno pridelane hrane, s poudarkom na nacionalnih ali evropskih shemah kakovosti. Skupaj z ostalimi člani v verigi skrbi za odgovorno obveščanje potrošnikov, saj zagotavlja jasne in pregledne informacije o izvoru ter standardih pridelave in reje ter predelave za izdelke, ki jih ponuja na svojih trgovskih policah.

2.4 Izboljšan dostop do vhodnih surovin

Odvisnost različnih členov kmetijsko-prehranskega sistema od uvoza vhodnih surovin je zmanjšana. Vzpostavljene so zaloge kritičnih vhodnih surovin, ki zagotavljajo minimalno stabilnost oskrbe. Vzpostavljeni so sistemi za skupna

naročila kmetijskih surovin, predvsem v okviru združnega sistema, kar omogoča boljše načrtovanje in nižje stroške.

K zmanjšani porabi vhodnih surovin pomembno prispeva prehod na krožno gospodarjenje, uvajanje digitalizacije in optimizacije procesov. Prehod v vse večjo trajnost in krožnost zmanjšuje odvisnost od uvoza, zlasti krme, fitofarmaceutskih sredstev, mineralnih gnojil, zdravil v veterinarstvu in semenskega materiala.

3. Razvojna usmeritev:

DO PODNEBJA, OKOLJA IN NARAVE ODGOVORNI ČLENI KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA

Podnebna, okoljska in biodiverzitetna kriza predstavljajo velik izziv za slovensko kmetijstvo in celoten kmetijsko-prehranski sistem. Za dolgoročno odpornost, trajnost in stabilnost sistema je nujno okrepiti prilagajanje podnebnim spremembam ter hkrati okrepiti prizadevanja za njihovo blaženje – to pomeni zmanjševanje emisij toplogrednih plinov (TGP), povečevanje ali ohranjanje ponorov ter varovanje naravnih virov in narave. Razvoj kmetijstva temelji na trajnostnih praksah, krožnem gospodarstvu in biogospodarstvu, ob upoštevanju pospešenega prilagajanja podnebnim spremembam. K zmanjševanju emisij TGP in drugih onesnaževal prispevajo tudi živilsko-predelovalni obrati in trgovina ter spremembe v prehranjevanju.

Strateški cilji

Strateški cilji usmerjajo prizadevanja za kmetijsko-prehranski sistem, ki je do okolja, podnebja in narave odgovoren, tehnološko napreden in odporen.

3.1 Prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam

Prilagajanje podnebnim spremembam je ena od osrednjih točk delovanja slovenskega kmetijstva. Kmetijska pridelava se prilagaja glede na agroklimatske pogoje z upoštevanjem podnebnih projekcij in z uvajanjem prilagojenih tehnologij, vključno s trajnostnim namakanjem in na naravi temelječimi rešitvami.

Krepi se žlahtnjenje, preizkušanje in uporaba odpornejših vrst in sort kmetijskih rastlin, ki so prilagojene podnebnim spremembam. V živinoreji se uvajajo odpornejše pasme, tehnologija prireje pa se preventivno prilagaja naraščajočim vplivom, ki jih prinašajo podnebne spremembe. Uvajajo se učinkoviti pristopi za preprečevanje in obvladovanje bolezni. Kmetom so dostopna ustrezna zaščitna sredstva, napredne tehnologije in znanje o agrotehničnih ukrepih in praksah, ki krepijo odpornost kot so agroekološke, ohranitvene in druge trajnostne prakse, ter na naravi temelječe rešitve za prilagajanje.

Vzpostavljeni so sodobni sistemi zgodnjega opozarjanja, ki temeljijo na najnovejših tehnologijah in podatkih. Kmetom nudijo močno podporo pri pravočasnih pripravah in odzivanju na podnebno pogojene šoke ter zmanjševanju tveganj. Obnova po škodah, ki jih povzročijo nepredvidljive naravne nesreče, poteka hitro in učinkovito, hkrati pa je usmerjena v preprečevanje ponavljanja škod.

3.2 Blaženje podnebnih sprememb v kmetijsko-prehranskem sistemu

Slovensko kmetijstvo učinkovito zmanjšuje izpuste TGP in dosega zastavljene podnebne cilje. Spodbuja se učinkovit krogotok hranil, precizno rabo sintetičnih in organskih gnojil, učinkovito rejo živali, ki temelji na zdravju in dobrobiti živali. V kmetijskih tleh se z ustreznimi kmetijskimi praksami (ohranitvenimi, regenerativnimi, agroekološkimi ter na naravi temelječimi rešitvami) ohranja oziroma povečuje vezava ogljika. Zagotovljeno je učinkovito varstvo kmetijskih zemljišč pred pozidavo.

Živilskopredelovalni obrati in trgovina prispevajo k zmanjševanju emisij TGP z optimizacijo procesov predelave, pakiranja, transporta in distribucije hrane. K temu pripomore tudi večja uporaba trajnostno pridelanih surovin in živil rastlinskega izvora, preiščljena uporaba trajnostne embalaže ter zmanjševanje izgub in odpadne hrane. Vzdrž celotnega kmetijsko-prehranskega sistema se spodbuja upoštevanje krožnega gospodarstva in biogospodarstva. Spodbuja se večja snovna učinkovitost ter učinkovita raba energije in prehod na obnovljive vire energije. Vzpostavljen je sistem transparentnega označevanja podnebno-okoljskega odtisa živil, ki potrošniku zagotavlja neodvisne in preverjene informacije. Zagotovljeno je spodbudno prehransko okolje, ki omogoča izbor in nakup trajnostno pridelanih živil oziroma živil z nižjim podnebno-okoljskim odtisom.

3.3 Varstvo kakovosti voda, tal in zraka

Negativni vplivi kmetijstva na vodo, tla in zrak so zmanjšani. V tleh se ohranja ali povečuje delež organske snovi, izboljšujeta se biotska pestrost tal ter stanje na področju zdravja tal, zbijanja, erozije in onesnaženja tal. V vodah se učinkovito zmanjšujejo vsebnosti fitofarmaceutskih sredstev, antibiotikov, nitratov in fosforja. V zraku se učinkovito zmanjšujejo onesnaževala zraka, zlasti amonijak iz kmetijstva.

Učinkovito se zmanjšujejo tudi drugi pritiski na vode, povezani s kmetijsko dejavnostjo. Posegi v prostor, kot so urejanje in regulacija vodotokov, gradnja zadrževalnikov in namakalnih sistemov, urejanje obrežnih pasov, so strokovno preiščljene in si prizadevajo zmanjšati pritisk na ekosisteme. Izvaja se trajnostno namakanje kmetijskih zemljišč.

Zagotavlja se ustrezna raba kmetijskih tal in varovanje kmetijskih zemljišč. Ohranjena in zdrava kmetijska tla so ključnega pomena za trajnostno pridelavo hrane ter hkrati pomembna kot skladišče za ohranjanje oziroma povečevanje ponorov ogljika.

Močno zmanjšani so tudi okoljski pritiski agroživilske verige, zlasti zaradi zmanjšanja odpadkov, predvsem plastične embalaže, zapiranja snovnih zank, ustreznega ravnanja z odpadnimi vodami, uvajanja krožnega in biogospodarstva.

3.4 Ohranjanje narave, biotske in krajinske pestrosti

V naravi je vzpostavljeno ravnovesje, ki zagotavlja zdrave ekosisteme in stabilno delovanje okolja, k čemur prispevajo vsi členi kmetijsko-prehranskega sistema. Biotska pestrost v kmetijski krajini je ohranjena kot temelj dolgoročne odpornosti kmetijstva.

Obnova narave poteka usklajeno med različnimi politikami, da se dosega trajnost pridelave hrane in ohranjanje narave na območjih z višjo naravno vrednostjo. Na območjih, kjer je to potrebno tako za ohranjanje biotske pestrosti v kmetijski krajini kot tudi ohranjanja zdravih kmetijskih ekosistemov, preprečevanja vetrne in vodne erozije, se ohranjajo in vzpostavljajo krajinske značilnosti. Ohranjena je pestrost oprasovalcev, ki imajo ključno vlogo pri zagotavljanju kakovostnih pridelkov in stabilnih pridelovalnih sistemov. Izvajajo se naravovarstvene prakse, posebej na trajnem travinju, v dovolj velikem obsegu ob upoštevanju lokalnih posebnosti, kar prispeva k večji odpornosti kmetijskih ekosistemov. Naravovarstvene prakse, zlasti na trajnem travinju, se izvajajo v zadostnem obsegu in ob upoštevanju lokalnih posebnosti. S tem se krepi tudi odpornost kmetijskih ekosistemov.

S spodbujanjem in razvojem sistema ohranjanja in trajnostne rabe kmetijskih genskih virov se povečujeta pestrost pasem v živinoreji ter raznolikost vrst in sort v rastlinski pridelavi. S krepitvijo slovenskega semenarstva se povečuje delež lokalnih in ekoloških sort kmetijskih rastlin na pridelovalnih površinah, ki so ekonomsko upravičene in prispevajo k večji odpornosti na podnebne spremembe.

4. Razvojna usmeritev:

GENERACIJSKA PRENOVA IN CELOVIT RAZVOJ PODEŽELJA

Za dolgoročno vzdržnost kmetijstva in ohranitev ter celovit razvoj podeželja je ključno ustvariti okolje, ki spodbuja ugled kmetijske dejavnosti, omogoča generacijsko prenavo ter krepi socialno in gospodarsko vitalnost podeželskih območij.

Strateški cilji

Strateški cilji podpirajo razvoj kmetijstva kot cenjene in perspektivne gospodarske dejavnosti ter zagotavljajo pogoje za kakovostno življenje in delo na podeželju.

4.1 Dvig ugleda kmetijske dejavnosti in poklica kmeta

Kmetijstvo je v družbi cenjena ter gospodarsko zanimiva dejavnost. Mladi se odločajo za izobraževanje za poklic kmeta, ki je v javnosti dobro prepoznan in spoštovan. Zaposleni v kmetijstvu so usposobljeni za trajnostno kmetovanje in podjetniške pristope ter se znajo prilagajati in učinkovito odzivati na nove razmere in izzive. Odprt dialog, transparentnost in ozaveščanje o standardih pridelave, močne verige za lokalna in ekološka živila ter privzgojen spoštljiv odnos prebivalcev vseh generacij do hrane in njene pridelave krepijo zaupanje in družbeni ugled kmetijstva.

4.2 Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenavo

Primeren dohodek iz kmetijstva in drugih dejavnosti (diverzifikacija kmetijstva) ter izboljšanje delovnih in življenjskih razmer na kmetijah in podeželju med mladimi krepijo interes za kmetovanje in za prevzem kmetij. Za kmetovanje se odločajo tudi mladi, ki ne izhajajo iz kmetij. Mladim in novim kmetom je olajšan dostop do kmetijskih zemljišč, financiranja, opreme in osnovnih virov. Javne politike omogočajo dostojne pogoje za delo, življenje in socialno vključenost v lokalnem okolju, zlasti na področju davčne in socialne politike. Starejši prenosniki kmetijskih gospodarstev imajo zagotovljeno socialno in oskrbno varnost.

4.3 Ohranitev vitalnega podeželja

Podeželje je dostopno, dobro prometno povezano z večjimi regionalnimi središči, živahno in funkcionalno za vse skupine prebivalcev. Hkrati ohranja povezavo z naravno in kulturno dediščino ter lokalnimi viri. S povezovanjem in usklajevanjem različnih javnih politik se glede na potrebe in potencial posameznega območja izboljšuje dostop do delovnih mest, kakovostnih storitev in infrastrukture. Tudi v

najbolj obrobni in ranljivih predelih podeželja se izvaja aktivna socialna, demografska, regionalna, prostorska, infrastrukturna in ekonomska politika, ki ohranja in izboljšuje vitalnost podeželja. Med prebivalci na podeželju je vzpostavljen dialog, ki preprečuje konflikte in omogoča sobivanje kmetijstva in kmečkega prebivalstva z drugimi dejavnostmi in prebivalstvom na podeželju.

5. Razvojna usmeritev:

ZDRAVO IN TRAJNOSTNO PREHRANSKO OKOLJE

Zdravo in trajnostno prehransko okolje je eden ključnih temeljev za spodbujanje trajnostne kmetijske pridelave ter za doseganje javnozdravstvenih, okoljsko-podnebnih in socialnih ciljev države.

Strateški cilji

Strateški cilji podpirajo prizadevanja za prehransko okolje, ki vsem prebivalcem omogoča, da se zdravo in trajnostno prehranjujejo skladno z znanstveno utemeljenimi prehranskimi smernicami. Strateški cilji spodbujajo krepitev prehranske pismenosti, odgovornega ravnanja s hrano, ter zaupanja potrošnikov.

5.1 Zagotovljena sledljivost in preglednost trajnostno pridelane kakovostne in varne hrane

Slovenija je prepoznana kot dežela trajnostno pridelane kakovostne in varne hrane. Sistemi za spremljanje trajnosti, kakovosti in varnosti delujejo neodvisno, zanesljivo in učinkovito. Uveljavljena sta sledljivost porekla živil ter najvišji standardi pridelave in predelave, ki se jasno odražajo v nacionalnih ali evropskih shemah kakovosti. Prebivalci te sheme prepoznajo in dobro sprejemajo ter jim zaupajo, saj so neodvisno nadzorovane ter zasidrane v vsakdanje življenje kot del nacionalne kulture ter uveljavljene preko gastronomije, turizma in javnih zavodov.

5.2 Vzpostavljeno trajnostno in zdravo prehransko okolje ter zmanjšanje količin odpadne hrane in izgub hrane

Vzpostavljeno je prehransko okolje, ki omogoča, da so zdrava in trajnostno pridelana živila, skladna z znanstveno utemeljenimi prehranskimi smernicami, fizično in cenovno dostopna vsem prebivalcem, družbeno cenjena ter integralni del kulinarčne kulture.

Prehranska pismenost in spoštljiv odnos do hrane ter kmetijske pridelave se gradita že v otroštvu. To prispeva k oblikovanju trajnostnih in zdravih prehranjevalnih navad. Prebivalci so ozaveščeni o pomenu lokalno in trajnostno pridelane ter predelane

hrane. Jasni standardi kakovosti, sledljivost izvora hrane ter preglednost načina pridelave in prireje krepijo zaupanje pri izbiri živil in odločitve za nakup živil slovenskega porekla.

Ozaveščenost o negativnih posledicah izgub hrane in odpadne hrane je široko prisotna. To spodbuja odgovorno ravnanje s hrano. Razširjeno je doniranje presežkov hrane ali njihova predelava v nove izdelke. Količine odpadne hrane in izgub hrane od pridelave do potrošnje so močno zmanjšane. To prispeva h krožnemu gospodarstvu, zmanjšanju emisij TGP in emisij v kmetijsko-prehranskem sistemu, zmanjšanju pritiskov na okolje ter h krepitvi prehranske varnosti. Hkrati zmanjšanje odpadne hrane v gospodinjstvih in javnih zavodih omogoča finančne prihranke ter s tem tudi cenovno dostopnost trajnostnih lokalnih živil.

6. Razvojna usmeritev:

ZNANJE, INOVACIJE IN DIGITALIZACIJA ZA PREOBRAZBO IN RAZVOJ KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA

Za trajnostni razvoj kmetijsko-prehranskega sistema je ključno vlaganje v AKIS, sodobne tehnologije in digitalne rešitve. Razvojna usmeritev krepi podporno okolje za vse razvojne usmeritve Vizije 2040: človeške vire, organiziran prenos znanja in inovacij, digitalno preobrazbo ter podatkovno-analitično podlago za odločanje.

Strateški cilji

Strateški cilji predstavljajo temeljne usmeritve za učinkovit razvoj, prenos in izmenjavo znanja ter za krepitev človeških virov in digitalno preobrazbo.

6.1 Razvoj človeških virov

Okrepiti kompetence nosilcev kmetij, svetovalcev, učiteljev in raziskovalcev za sodobno, multidisciplinarno delovanje v celotni verigi ter zagotoviti, da izobraževanje in usposabljanja temeljijo na sodobni opremi, posodobljenih programih ter izkustvenem učenju (tudi na demonstracijskih kmetijah), s ciljem povečati zanimanje za poklice in študije s področja kmetijstva in sorodnih ved.

6.2 Organiziranost in učinkovitost sistema AKIS

Vzpostaviti povezan, prilagodljiv in interaktiven AKIS, ki hitro odgovarja na izzive ter povezuje šolstvo, znanost, svetovanje, NVO in javne institucije. Zagotoviti, da inovacijska podpora mreža izhaja iz potreb kmetovalcev, da so raziskave usmerjene v uporabne rešitve (večdeležniški in multidisciplinaren pristop). Omogočiti intenzivno

izmenjavo znanja tudi z mednarodnimi partnerji ter razvoj zasebnega svetovanja ob javnem.

6.3 Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema

Zagotoviti digitalne tehnologije (npr. robotiko, QR kode na končnih produktih, umetno inteligenco, internet stvari, podatkovno analitiko) kot standardno podporo odločanju in izvajanju procesov pri vseh členih verige preskrbe s hrano ter povečati odpornost in produktivnost, učinkovito rabo virov, varstvo narave ter nadzor, kakovost in sledljivost živil, ob ohranjanju osebnega stika, ki krepi zaupanje v digitalizacijo in pospešuje uvajanje inovacij.

6.4 Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja

Vzpostaviti sodoben podatkovni sistem za odločanje na ravni gospodarstev, sektorjev in države, vključno s spremljanjem virov, proizvodnje in porabe (masne bilance) ter cen in dodane vrednosti po členih verige. Okrepiti spremljanje ekonomskega in trajnostnega položaja kmetij (nadgradnja knjigovodstva) ter monitoringe okolja, ekosistemov in dobrobiti živali; hkrati okrepiti institucionalne kapacitete za zbiranje, obdelavo in analize podatkov, da so ukrepi politik bolj rezultatsko naravnani, merljivi in transparentni.

URESNIČEVANJE VIZIJE 2040

Vizija 2040 predstavlja strateški okvir, ki bo omogočil usklajeno načrtovanje in usmerjanje politik v celovit razvoj kmetijsko-prehranskega sistema v Sloveniji.

Z opredeljenimi razvojnimi umeritvami in strateškimi cilji določa dolgoročno perspektivo za kmetijska gospodarstva in razvoj celotnega kmetijsko-prehranskega sistema.

Za koordinacijo uresničevanja Vizije 2040 je pristojno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Odgovornost za njeno uresničevanje pa je širša in presega kmetijsko politiko. Ključno je povezovanje in sodelovanje med različnimi politikami (okoljskimi, kmetijskimi, podnebnimi, zdravstvenimi, gospodarskimi, socialnimi) ter med vsemi členi verige preskrbe s hrano in drugimi deležniki, ki so povezani s kmetijsko-prehranskim sistemom. Za doseganje sprememb je potrebna dolgoročna usmeritev, ki omogoča čas za prilagoditve in usklajeno delovanje politik.

Vizija 2040 sama po sebi nima neposrednih finančnih posledic. Uresničevala se bo preko različnih kratkoročnih in srednjeročnih programskih ter strateških dokumentov, povezanih s kmetijsko-prehranskim sistemom, ki bodo sledili Viziji 2040. Ti bodo opredelili konkretne ukrepe, naložbe in druge aktivnosti, potrebne za preobrazbo in razvoj sistema. Podpore in naložbe bodo morale biti bolj ciljno usmerjene v posamezne dele agroživilske verige in področja, ki jih naslavljajo razvojne usmeritve.

Finančna sredstva za uresničevanje Vizije 2040 bodo zagotovljena iz nacionalnih in evropskih virov (povratnih in nepovratnih) ter zasebnih virov, kjer bo prepoznan zasebni interes.

Cilj učinkovitega uresničevanja Vizije 2040 je vzpostaviti konkurenčen, pravičen, odporen in vključujoč kmetijsko-prehranski sistem. Ta bo prispeval k zagotavljanju zdrave, kakovostne in dostopne hrane ter dolgoročne in stabilne prehranske varnosti ter odpornosti v Sloveniji.

SPREMLJANJE URESNIČEVANJA VIZIJE 2040

Spremljanje uresničevanja Vizije 2040 bo temeljilo na spremljanju doseganja zelenega stanja zapisanega pod strateškimi cilji ter doseganja ključnih kazalcev za posamezno razvojno usmeritev.

Poročanje o uresničevanju Vizije 2040 bo potekalo na letni ravni. Za pripravo poročila bo odgovorno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, v sodelovanju z drugimi resorji ter organi v sestavi, strokovnimi institucijami in ključnimi deležniki kmetijsko-prehranskega sistema.

Ugotovitve poročila bodo služile kot podlaga za spremljanje napredka in identifikacijo področij, kjer so potrebna dodatna prizadevanja, izboljšanje podatkovnih virov in drugo. S poročilom o uresničevanju Vizije 2040 se bo seznanilo relevantna posvetovalna telesa Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Vlado RS.

Tak pristop bo vzpostavil trdne temelje za sistematičen in celovit razvoj kmetijsko-prehranskega sistema ter spodbujal tesno sodelovanje med državnimi organi, lokalnimi skupnostmi in ključnimi deležniki kmetijsko-prehranskega sistema.

V procesu priprave Vizije 2040 se je pokazalo, da so na več področjih kmetijsko-prehranskega sistema podatki pomanjkljivi ali pa jih sploh ni. To zmanjšuje učinkovitost analiziranja stanja in razvojnega načrtovanja. Zato bo v prihodnje nujno okrepiti zbiranje podatkov, da se bodo odločitve in podpore lahko bolj ciljno usmerjale ter da se vzpostavi učinkovito sistemsko in regulatorno okolje za celoten kmetijsko-prehranski sistem.

PRILOGE

Priloga 1: Mehanizmi (sistemski in regulatorni ter podporni) za uresničevanje razvojnih usmeritev

Mehanizmi za uresničevanje 1. razvojne usmeritve: KONKURENČNA, TRAJNOSTNA IN ODPORNA KMETIJSKA PROIZVODNJA

➤ **Sistemski in regulatorni mehanizmi (SRM)**

SRM1: Celovito in sistemsko se bo uredilo status kmeta, vključno z družinsko kmetijo.

SRM2: Pravno sistemsko bo podprta aktivna vloga Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, ki bo zagotavljal učinkovito in odgovorno rabo državnih kmetijskih zemljišč, z namenom doseganja ciljev prehranske varnosti ter podnebno-okoljskih ciljev.

SRM3: Izvajala se bo aktivna politika varovanja kmetijskih zemljišč pred pozidavo in zaraščanjem.

SRM4: Pristopilo se bo k celovitem urejanju postopkov za hitrejše umeščanje kmetijskih objektov in infrastrukture v prostor, uvajanje namakalnih sistemov ter gradnjo in prenovo kmetijskih objektov, ob upoštevanju okoljskih in drugih omejitev.

SRM5: V slovenskem kmetijstvu je oblikovan širok nabor učinkovitih mehanizmov upravljanja z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji, ki jih v sodelovanju zagotavljata tako zasebni kot javni sektor. Slovensko kmetijstvo se bo vključevalo včasne izredne ukrepe na kmetijskih trgih, ki se aktivirajo na ravni EU. Vzpostavljen bo celovit in učinkovit sistem upravljanja s tveganji, ki bo temeljil na delitvi odgovornosti (kmet, tržna tveganja in sistemska tveganja) in solidarnosti. Vključeval bo preventivne ukrepe ter podpore za prestrukturiranje in prilagajanje. Omogočeno bo vključevanje v zasebne in javno-zasebne sisteme upravljanja s tveganji: zavarovanja (z obveznim minimalnim zavarovanjem pridelave), vzajemne sklade, pozavarovanja, dolgoročne pogodbe in vertikalno integrirane naložbe.

SRM6: Sistemski in regulatorni mehanizmi bodo podpirali učinkovito odzivanje na naravne nesreče in druge škodne dogodke. Obnova kmetijskega potenciala bo premišljena in usmerjena v preprečevanje ponavljanja škod. Izplačevanje odškodnin bo pogojeno s tem ali so bili izvedeni možni preventivni ukrepi, vključno z vzpostavitvijo namakanja, kjer je omogočen dostop do vode in namakalne infrastrukture.

SRM7: Vzpostavljene bodo aktivnosti za zdravje in dobrobit živali, prilagojene družbenim in okoljskim zahtevam.

SRM8: Prilagojena davčna politika bo omogočila spodbudno okolje za doseganje dodane vrednosti proizvodov in direktno prodajo.

SRM9: Prispevali bodo k povečanju dodane vrednosti s spodbujanjem podjetniškega pristopa pri vodenju kmetijskih gospodarstev ter z iskanjem ustvarjalnih rešitev v tehnologiji, organizaciji in prodaji.

SRM10: Dodana vrednost se bo dodatno dosegala s proizvodnjo lokalnih pridelkov, vključevanjem v sheme kakovosti, povezovanjem ter izvajanjem trajnostnih kmetijskih praks (ekološko kmetijstvo, živila iz živalim prijazne reje, ohranitveno/regenerativno kmetijstvo in drugo).

SRM11: Spodbujala se bo promocija in vključevanje v sheme kakovosti, ki prepoznavajo trajnostne kmetijske prakse. Krepilo se bo tudi trajnostno poročanje na kmetijah kot odziv na povečano povpraševanje trga po trajnostnih proizvodih.

➤ **Podporni mehanizmi (PM)**

PM1: Ciljne dohodkovne podpore bodo namenjene tistim, ki izvajajo kmetijsko dejavnost in tržijo kmetijske proizvode.

PM2: Proizvodno vezana plačila bodo namenjena sektorjem v največjih ekonomskih težavah, sektorjem z najnižjo stopnjo samooskrbe (stročnice, zelenjava, sadje) ter območjem, ki so pomembna za ohranjanje večnamenskega kmetijstva (npr. travojeđe živali na OMD), kjer imajo učinek.

PM3: Kmetovanje na območjih z naravnimi in drugimi omejitvami se bo ohranjalo z dodatnimi dohodkovnimi in razvojnimi podporami.

PM4: Naložbene spodbude bodo namenjene posodobitvi tehnologij, inovacijam, digitalizaciji in snovni ter energetski učinkovitosti. Podpirale bodo vzpostavitev in prenovo objektov, sodobno infrastrukturo na kmetijskih gospodarstvih za večjo učinkovitost, podnebno-okoljsko trajnost in dobrobit živali, vpeljavo trajnostnih praks ter spodbujanje ekološke pridelave.

PM5: Podprti bodo projekti strateškega pomena (rastlinjaki, namakanje, prilagajanje kmetijstva na podnebne spremembe, prehranska varnost in drugo).

PM6: Podpore bodo namenjene izvajanju trajnostnih kmetijskih praks ter rastlinski pridelavi za neposredno prehrano ljudi, kar vključuje spodbude za večjo pridelavo stročnic, sadja, zelenjave in drugih rastlinskih živil

PM7: Podpore bodo namenjene vključevanju v nadstandardne sheme za dobrobit živali in prilagoditvi kmetijskih objektov za namen povečevanja dobrobiti živali.

PM8: Na območjih, ki jim grozi opuščanje kmetovanja, se bodo za majhne kmetije vzpostavile naložbene podpore manjših vrednosti na podlagi metodologij poenostavljenih stroškov. Spodbujali se bodo ukrepi proti zaraščanju kmetijskih površin.

PM9: Podprto bo tudi učinkovito obvladovanje ekonomskih in proizvodnih tveganj v kmetijstvu z vzpostavitvijo hitro delujoče varnostne mreže ob izjemnih dogodkih. Preventivne naložbe bodo namenjene zmanjšanju tveganj na ravni kmetij, zlasti v povezavi s podnebnimi spremembami (protitočni sistemi, zavarovani prostori, namakalni sistemi z oroševanjem, zbiralniki vode).

PM10: Podpore bodo namenjene tudi diverzifikaciji kmetijske dejavnosti, še posebej pri majhnih in srednje velikih kmetijah.

Mehanizmi za uresničevanje 2. razvojne usmeritve: POVEZANE, ODPORNE IN UČINKOVITE AGROŽIVILSKE VERIGE

➤ Sistemsko regulatorni mehanizmi (SRM)

SRM12: Skozi sistemsko regulatorne mehanizme se bo spodbujalo sodelovanje vseh členov v agroživilski verigi. Ti mehanizmi bodo prispevali k izboljšanju njihove konkurenčnosti, zagotavljanju izdelkov po konkurenčnih cenah in upoštevanju zahtev potrošnikov. Omogočili bodo tudi pravno opredelitev agroživilskih verig in jasno določitev vlog posameznih deležnikov.

SRM13: Spodbujalo se bo bolj pravične odnose v agroživilski verigi ter več povezovanja in sodelovanja. Hkrati se bo spodbujajo učinkovito odkrivanje in odpravljanje obstoječih nepoštenih trgovinskih praks ter prepoznavalo nove, pri čemer bo imela močnejšo vlogo institucija Varuha odnosov v verigi preskrbe s hrano.

SRM14: Okrepile se bodo podatkovne baze, povezane s ponudbo in povpraševanjem predvsem za javne zavode.

SRM15: Hkrati bo okrepljena institucionalna podpora za krepitev pogodbenih razmerij v verigi – to vključuje standardizacijo pogodb, obveščanje o pravicah pogodbenih strank, dolgotrajnejša pogodbeni razmerja ter širjenje dobrih praks.

SRM16: Spodbujalo se bo horizontalno in vertikalno povezovanje in ob tem naslovilo ovire za boljšo implementacijo. To bo olajšalo zagotavljanje pogodbeno dogovorjenih količin, kakovosti izdelkov, ustrezne embalaže ter prenos znanja. Z ekonomijo obsega se bodo zmanjšali stroški, povečala konkurenčnost in izboljšalo pogajalsko izhodišče posameznih členov.

SRM17: Podprta bo vzpostavitev platforme za spremljanje cen in količin po poreklu v agroživilskih verigah.

SRM18: Vzpostavljeni bodo tudi drugi podatkovni sistemi, kot so masne bilance, ki prispevajo k pravični delitvi vrednosti v verigi in boljši sledljivosti proizvodov.

SRM19: Mehanizmi bodo omogočili vzpostavitev sistema trajnostnega poročanja in potrebne skrbnosti za trajnost in doseganje višje dodane vrednosti.

SRM20: Namenjen povezovanju, skupnemu nastopu, tržnim shemam, razvoju novih proizvodov ter promociji in oglaševanju členov kmetijsko-prehranskega sistema (posameznih agroživilskih verig). S tem se bodo zagotavljale ekonomske koristi za vse člene verig in javne koristi za prebivalce Slovenije.

SRM21: Spodbujalo se bo sodelovanje vseh členov v verigi pri prevzemanju odgovornosti za ozaveščanje potrošnikov o pomenu lokalno in trajnostno pridelane ter predelane hrane, s poudarkom na shemah kakovosti.

➤ **Podporni mehanizmi (PM)**

PM11: Podpore bodo namenjene krepitvi regijskih verig preskrbe s hrano in dostopa do potrošnikov (javni zavodi, neposredna prodaja, organizacija in logistika ponudbene ekonomije).

PM12: Spodbujal se bo razvoj novih znanj ter uvajanje sodobnih tehnologij, inovacij in digitalizacije procesov v proizvodnji, logistiki in trženju, vključno z nagrajevanjem tovrstnih aktivnosti.

PM13: Podprte bodo tudi kolektivne naložbe, povezane z integracijo v agroživilske verige.

PM14: Prioritetno bodo naložbe usmerjene v živilskopredelovalno dejavnost, da se zagotovi trajnost, konkurenčnost in odpornost agroživilskih verig (nova industrijska politika).

PM15: Podpore bodo namenjene vertikalnemu sektorskemu povezovanju po verigi in vzpostavitvi medpanožnih organizacij. Podprt bo razvoj združništva, njegova specializacija in koncentracija, profesionalizacija upravljanja zadrug ter tržna usmerjenost in poslovno odločanje.

PM16: Vzpostavilo se bo učinkovito medresorsko usklajevanje pri podporah logističnim naložbam, da se zagotovijo močne agroživilske verige.

PM17: Podprta bo krepitev in izgradnja regijskih in lokalnih skladiščnih zmogljivosti, logističnih in distribucijskih centrov, pa tudi vzpostavitev zasebne infrastrukture preko povezovanja v verige (skladišča, pakirnice).

PM18: Podpore bodo usmerjene tudi v lokalno proizvodnjo, ki je integrirana v lokalne agroživilske verige ter razvoj lokalnih trgov.

PM19: Podprta bo vzpostavitev in krepitev predelovalnih obratov in verig za zelenjavo, sadje, žita in druga živila rastlinskega izvora. Ukrepi bodo vključevali promocijo, vlaganja v tehnologije, skladiščne kapacitete, logistiko ter predelovalne obrate.

Mehanizmi za uresničevanje 3. razvojne usmeritve: DO PODNEBJA, OKOLJA IN NARAVE ODGOVORNI ČLENI KMETIJSKO- PREHRANSKEGA SISTEMA

➤ Sistemski in regulatorni mehanizmi (SRM)

SRM22: Spodbujeno bo učinkovitejše povezovanje različnih politik na EU in nacionalni ravni ter boljša koordinacija in usklajevanje med ministrstvi in lokalnimi skupnostmi na področju okolja, podnebja, narave in prostora. Strateško usmerjanje na teh področjih bo temeljilo na relevantnih programskih in strateških dokumentih.

SRM23: Vzpostavljena bo pravna ureditev, ki bo zahtevala transparentno, enotno in objektivno označevanje podnebno-okoljskega odtisa živil, zlasti spremljanje emisij TGP vzdolž celotnega kmetijsko-prehranskega sistema.

SRM24: Z ustreznimi davčnimi mehanizmi se bo naslovilo vpliv proizvodov in izdelkov na podnebje in okolje .

SRM25: Okrepljen bo sistemski pristop pri upravljanju in varovanju vodnih virov v Sloveniji, da se zagotovi trajnostna raba vode v kmetijstvu in dostop do vodnih virov za trajnostno namakanje ob upoštevanju podnebnih projekcij. Določila se bodo območja, kjer bo izvajanje naravovarstvenih praks prednostno.

SRM26: Pri blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam bo ključen tudi razvoj, dostopnost in uporaba podatkovne infrastrukture ter v primeru prilagajanja tudi sistemov za zgodnje opozarjanje. Ti sistemi bodo omogočali sprotno spremljanje razmer v realnem času, pravočasno odzivanje in učinkovito rabo naravnih virov.

SRM27: Vzpostavitev in vzdrževanje povezave med kmetijsko, prostorsko in okoljsko digitalno podatkovno infrastrukturo, da bodo ključni procesi in podatkovne zbirke sistemov kmetijstva, prostora, okolja in narave med seboj povezani.

SRM28: Omogočena bo vzpostavitev poslovnih modelov in tržnih shem, ki na trgu nagrajujejo proizvode, povezane z objektivno dokazanimi ekosistemskimi storitvami kmetijstva (med drugim z nižjim podnebno-okoljskim odtisom) v pridelavi in predelavi hrane.

SRM29: Spodbujal se bo tudi razvoj poslovnih modelov za certificiranje ogljičnega kmetovanja in za naravovarstvene dobropise.

➤ **Podporni mehanizmi (PM)**

PM20: Naložbe bodo ciljno usmerjene v zmanjševanje izpustov TGP v celotnem kmetijsko-prehranskem sistemu. Usmerjene bodo tudi v prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam, s posebnim poudarkom na trajnostnem namakanju ter učinkoviti in trajnostni rabi vode.

PM21: Podpore bodo namenjene prilagoditvi kultur, sort kmetijskih rastlin ter pasem živali zaradi podnebnih sprememb.

PM22: Na področju naravovarstva bodo podpore namenjene ohranjanju krajinskih značilnosti ter izvajanju naravovarstvenih kmetijskih praks, prilagojenih naravovarstvenemu pomenu posameznih območij. Podprto bo izvajanje praks na trajnem travinju, ki so dovolj splošne, da zajamejo optimalno površine in prispevajo k varovanju narave. Podpore bodo namenjene tudi ohranjanju kmetijske biotske pestrosti in trajnostni rabi naravnih virov. Lokalno prilagojeni in učinkoviti ukrepi za ohranitev biotske pestrosti bodo upoštevali značilnosti kmetijskih ekosistemov ter potrebe in preference kmetov. Plačila bodo opredeljena ob upoštevanju ekosistemskih storitev.

PM23: Krepilo se bo semenarstvo in reja/pridelava lokalnih pasem domačih živali in sort kmetijskih rastlin (podpore kmetijskim gospodarstvom, genske banke). Podprta bo tudi pridelava lokalnih sort in reja avtohtonih pasem.

PM24: Vzpostavljeni bodo novi viri financiranja spodbud za zmanjševanje emisij TGP vzdolž agroživilske verige, učinkovito prilagajanje podnebnim spremembam ter upravljanje podnebno pogojenih tveganj (zasebni, javno-zasebni in javni).

Mehanizmi za uresničevanje 4. razvojne usmeritve: GENERACIJSKA PRENOVA IN CELOVIT RAZVOJ PODEŽELJA

➤ **Sistemi in regulatorni mehanizmi (SRM)**

SRM28: Omogočeno bo zagotavljanje osnovnih standardov za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, vključno z dostopom do osnovnih storitev ter ključne (predvsem javne) infrastrukture. Na kakovost življenja bo vplivalo tudi izboljšanje socialne varnosti na kmetijah, zlasti žensk na kmetijah. Pripravljeni bodo standardi za opredelitev urbanih naselij in podeželja.

SRM29: Vzpostavljena bo medresorska koordinacija za razvoj podeželja, ki bo določila potrebe in strateške cilje ter integrirala različne javne politike, pomembne za razvoj podeželja. Ob tem bo vzpostavljen dialog z deležniki.

SRM30: Izboljšana bo prepoznavnost in cenjenost kmetijske dejavnosti, tudi preko izobraževalnega sistema ter s krepitvijo strukturiranega dialoga med kmeti in drugimi družbenimi skupinami, ki omogoča sobivanje kmečkega in nekmečkega prebivalstva na podeželju.

SRM31: Spodbujal se bo model delovanja kmetij z usmerjenostjo v lokalno trajnostno pridelavo in ekološko kmetijstvo, kar bo prispevalo tudi k večji družbeni cenjenosti kmetijske dejavnosti.

SRM32: Poseben poudarek bo na krepitvi vloge žensk kot nosilk inovacij, podjetništva in kmetijskih aktivnosti, ob podpornih mehanizmih za mlade kmetice.

SRM33: Bodo omogočili krepitev povezovanja kratkih dobavnih verig, kmetijskih storitev s trajnostnim turizmom, domačimi obrtni ter kreativnimi panogami.

➤ **Podporni mehanizmi (PM)**

PM25: Podpore bodo usmerjene v ohranitev in nadaljnji razvoj mehanizmov, ki prispevajo k boljši kakovosti življenja na podeželju. Temeljile bodo na pristopu »od spodaj navzgor« – lokalnem razvoju, ki ga vodi skupnost (LEADER/CLLD).

PM26: Podpore bodo namenjene generacijski prenovi na podeželju (podpore za vzpostavitev mladih kmetov, administrativno poenostavljen dostop do podpor, lažji dostop do investicij za mlade kmete in drugo).

PM27: Ustvarjene bodo razmere, ki zagotavljajo dostojne pogoje za življenje in delo na kmetiji in podeželju, kot na primer z medgeneracijskim sodelovanjem, diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti in ob upoštevanju enakopravnosti spolov.

PM28: Nadalje bodo podpore namenjene krepitvi sodelovanja ter povezovanja in oblikovanju skupnih programov in ukrepov različnih javnih politik na področju generacijske prenove in razvoja podeželja ter za vzpostavitev in posodobitev infrastrukture na podeželju.

PM29: Mladim in novim kmetom bo olajšan dostop do kmetijskih zemljišč, financiranja, opreme in osnovnih virov z zagotavljanjem različnih virov ugodnega financiranja (povratni in nepovratni viri), mentorstev in zagotavljanjem svetovalnih storitev.

PM30: Podporni mehanizmi bodo omogočili krepitev socialnega in drugega podjetništva na podeželju ter večje vključenosti ljudi v lokalno politiko in odločitve na lokalni ravni.

PM31: Pomembni bodo mehanizmi za dvig prepoznavnosti in cenjenosti kmetijske dejavnosti, krepitev družbene vrednosti ter pomena kompleksnega znanja o kmetovanju v izobraževalnih procesih in medijih.

PM32: Ključen bo razvoj izobraževalnih programov, ki vključujejo tradicionalna znanja in kulturno dediščino, pa tudi mentorski programi in medgeneracijski prenos znanja (npr. podeželski inkubatorji, bonificiran status kmeta).

PM33: Okrepiti bo treba področje socialnega in zdravstvenega varstva ter varnega dela na kmetijah, tudi po zgledu dobrih praks iz tujine. Posebna pozornost bo namenjena vzpostavitvi socialnega varstva podeželskih in kmečkih žensk (priznanje znanja, dela in vrednosti v družbi), otrok ter kreptvi psihosocialne pomoči kmetom.

Mehanizmi za uresničevanje 5. razvojne usmeritve: ZDRAVO IN TRAJNOSTNO PREHRANSKO OKOLJE

➤ Sistemski in regulatorni mehanizmi (SRM)

SRM34: Za zagotavljanje zdravega in trajnostnega prehranskega okolja se bo vzpostavila medresorska koordinacija politik, ki vključuje dialog z vsemi deležniki v prehranskem sistemu.

SRM35: S prilagoditvijo pravnega okvira se bo omogočilo jasno označevanje živil glede izvora, porekla, trajnosti in vpliva na zdravje ter zakonsko določilo nabor dovoljenih trditev o trajnosti.

SRM36: Z davčno politiko se bo krepilo prehransko okolje v skladu z znanstveno utemeljenimi prehranskimi smernicami za zdravje in trajnost.

SRM37: Sistemsko in pravno se bo uredilo zavajajoče oglaševanje, kar bo prispevalo k jasnejšim pravilom glede oglaševanja kmetijskih in živilskih proizvodov.

SRM38: Vzpostavilo se bo regulatorno razlikovanje med živili živalskega izvora in laboratorijsko pridelanim mesom.

SRM39: Sistemsko se bo spremljal količinski tok izgub hrane in odpadne hrane po celotni agroživilski verigi.

SRM40: Okrepila se bo odgovornost živilskih podjetij za povečanje dobave zdravih in trajnostnih živil.

SRM41: Spodbujalo se bo označevanje izvora in standarda pridelave v sektorju gastronomije in turizma (HORECA sektor – okrajšava za Hotelirstvo, Restavracije, Catering).

➤ **Podporni mehanizmi (PM)**

PM34: Spodbujalo se bo izobraževalne in promocijske aktivnosti za prehransko pismenost in ozaveščanje (od šolskih programov do javnih kampanj), v skladu z znanstveno utemeljenimi prehranskimi smernicami.

PM35: Podpore bodo namenjene lokalnim skupnostim za izvajanje aktivnosti, ki spodbujajo zdravo in trajnostno prehransko okolje na lokalni ravni.

PM36: Spodbujalo se bo zeleno javno naročanje v javnih zavodih v skladu s prehranskimi smernicami. To bo med drugim vključevalo dvig ciljnih vrednosti za delež živil iz shem kakovosti in deleža ekoloških živil v javnih zavodih, prilagoditev zakonodajnih podlag za lažje vključevanje lokalnih živil, krepitev ciljev za sheme kakovosti z visokimi standardi glede pridelave, investicij v opremo, krepitev človeških virov, usposabljanja in prenosa dobrih praks pri pripravi obrokov in izvajanju javnih naročil.

PM37: Podpiralo se bo sistemsko zmanjševanje količin izgub hrane in odpadne hrane po celotni verigi, preko izboljšanja načrtovanja, odgovorne potrošnje, doniranja presežkov ter spodbujanja prehoda v krožno in biogospodarstvo.

PM38: Okrepilo se bo omejevanje prodaje in porabe hrane ter pijač z nizko hranilno vrednostjo in negativnim vplivom na zdravje.

PM39: Spodbujala se bo ponudba zdravih, trajnostnih obrokov v obratih javne prehrane, HORECA sektorju in v podjetjih, z večjim deležem lokalnih, ekoloških in rastlinskih živil.

Mehanizmi za uresničevanje 6. razvojne usmeritve:

ZNANJE, INOVACIJE IN DIGITALIZACIJA ZA PREOBRAZBO IN RAZVOJ KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA

➤ **Sistemski in regulatorni mehanizmi (SRM)**

SRM42: Pravni okvir za celovito zbiranje, upravljanje in obdelavo podatkov za spremljanje, vrednotenje in načrtovanje politik ter razvoja znanja, inovacij in digitalizacije.

SRM43: Nadgradnja spremljanja ekonomskega in trajnostnega položaja kmetij (FADN → FSDN), povezovanje podatkovnih baz in zmanjšanje administrativnih bremen.

SRM44: Večja učinkovitost javnih služb v kmetijstvu in njihova vpetost v AKIS.

SRM45: Prilagoditev predpisov za jasnejše pristojnosti, spremljanje in prestrukturiranje podsistemov AKIS ter krepitev multidisciplinarnosti in medinstitucionalnega sodelovanja.

SRM46: Okvir za izmenjave dijakov, študentov, raziskovalcev in učiteljev ter opredelitev strateške nacionalne infrastrukture AKIS.

SRM47: Nacionalni podporni sistem za usmerjanje podsistemov AKIS ter določanje strateških ciljev in aktivnosti.

SRM48: Spodbujanje razvoja zasebnega svetovanja (tudi vavčersko), za vsebine trajnosti in področja, ki jih javne službe ne pokrivajo.

➤ **Podporni mehanizmi (PM)**

PM40: Naložbe v poskusno-demonstracijsko infrastrukturo in razvoj demonstracijskih kmetij.

PM41: Usposabljanja, praktični prikazi in izmenjave znanja z interaktivnimi oblikami doma in v tujini.

PM42: Organizacijska in metodološka krepitev svetovanja, vključno z individualnim razvojnim svetovanjem na kmetijah.

PM43: Dvig kompetenc kadrov AKIS in razvoj novih interdisciplinarnih kompetenc (npr. mikrodokazila).

PM44: Krepitev prioriteten raziskovalnih področij z večdeležniškim pristopom ter večja dostopnost in uporabnost rezultatov za prakso.

PM45: Usmerjanje podpor v večjo rabo inovacij, tehnologij in digitalizacije po celotni verigi.

PM46: Dvig digitalne pismenosti in veščin ter uporaba digitalizacije za razbremenitev administracije.

PM47: Usklajevanje in povezovanje aktivnosti AKIS z aktivnostmi SRIP in EIT.

PM48: Institucionalna ureditev nacionalnega raziskovalnega in podatkovnega središča za agronomske, živilske, prehranske, podnebne in okoljske raziskave za naslavljanje ključnih izzivov in uvajanje sodobnih tehnologij.

Priloga 2: Ključni kazalci spremljanja uresničevanja Vizije 2040

RAZVOJNA USMERITEV	KAZALCI (K)
KONKURENČNA, TRAJNOSTNA IN ODPORNOSTNA KMETIJSKA PROIZVODNJA	K1: Vrednost kmetijske proizvodnje (mio EUR; tekoče cene)
	K2: Faktorski dohodek na PDM (EUR/PDM; tekoče cene)
	K3: Kmetijska zemljišča v ekološki kontroli (1000 ha)
POVEZANE, ODPORNE IN UČINKOVITE AGROŽIVILSKE VERIGE	K4: Vrednost živilske proizvodnje (mio EUR)
	K5: Število priznanih medpanožnih organizacij
DO PODNEBJA, OKOLJA IN NARAVE ODGOVORNI ČLENI KMETIJSKO- PREHRANSKEGA SISTEMA	K6: [KM14] Izpusti metana in didušikovega oksida Izpusti metana (1000 t ekv.CO2)
	K7: [KM22] Bilančni presežek dušika v kmetijstvu (Neto bilančni presežek N (kg/ha))
	K8: [NB14] Indeks ptic kmetijske krajine (SIPPK - indikatorske vrste kmetijske krajine (2008=100)) (%)
GENERACIJSKA PRENOVA IN CELOSTNI RAZVOJ PODEŽELJA	K9: Delež gospodarjev upraviteljev KMG pod 45 let (%)
	K10: Odstotek delovno aktivne populacije na podeželju (%)
ZDRAVO IN TRAJNOSTNO PREHRANSKO OKOLJE	K11: Odpadna hrana glede na mesto izvora v verigi (t) - gostinstvo, strežba in gospodinjstva

	K12: Delež živil iz shem kakovosti in ekoloških živil v javnih zavodih (%)
ZNAJJE, INOVACIJE IN DIGITALIZACIJA ZA PRENOVO IN RAZVOJ KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA	K13: Vpis v srednješolske in višješolske programe s področij agroživilstva, gozdarstva in veterinarstva (število)
	K14: Delež državnih proračunskih sredstev za raziskovalno-razvojno dejavnost za kmetijske vede in veterino (%)

Priloga 3: Prikaz povezav med razvojnimi usmeritvami, strateškimi cilji, mehanizmi in kazalci Vizije 2040

RAZVOJNE USMERITVE	STRATEŠKI CILJI	MEHANIZMI	KAZALCI
KONKURENČNA, TRAJNOSTNA IN ODPORNA KMETIJSKA PROIZVODNJA	1.1 Učinkovito varovanje kmetijskih zemljišč in zdravja kmetijskih tal	SRM2, SRM3, SRM4, PM3, PM8	K1, K2, K3
	1.2 Rast produktivnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu	SRM8, SRM9, SRM10	
	1.3 Primeren dohodek in strukture kmetijskih gospodarstev	SRM1, PM1, PM2	
	1.4 Krepitev in razvoj trajnostnih kmetijskih praks in ekološkega kmetijstva	SRM8, SRM11, PM4, PM6, PM19	
	1.5 Razvoj trajnostne živinoreje in izboljšanje dobrobiti živali	PM5, PM10	
	1.6 Povečanje trajnostne rastlinske pridelave za neposredno prehrano ljudi	SRM7, PM7	
	1.7 Učinkovito upravljanje z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji	SRM5, SRM6, PM5, PM9	
POVEZANE, ODPORNE IN UČINKOVITE AGROŽIVILSKE VERIGE	2.1 Integrirane agroživilske verige in okrepljene regijske verige preskrbe s hrano	SRM12, SRM13, SRM14, SRM15, SRM16, SRM17, SRM18, SRM19, SRM20, SRM21, PM11, PM13, PM14, PM15, PM16, PM17, PM18	K4, K5
	2.2 Rast dodane vrednosti v živilstvu	SRM16, SRM40, PM12, PM14	
	2.3 Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi člani kmetijsko-prehranskega sistema	SRM12, SRM13, SRM20, SRM21	
	2.4 Izboljšan dostop do vhodnih surovin	PM12, PM23	
DO PODNEBJA, OKOLJA IN NARAVE ODGOVORNI ČLENI KMETIJSKO- PREHRANSKEGA SISTEMA	3.1 Prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam	SRM5, SRM6, PM5, PM10, SRM22, SRM25, SRM26, PM20, PM22	K6, K7, K8
	3.2 Blaženje podnebnih sprememb v kmetijsko-prehranskem sistemu	SRM22, SRM23, SRM24, SRM26, SRM28, SRM29, PM17, PM24, PM37	

	3.3 Varstvo kakovosti voda, tal in zraka	SRM22, SRM25	
	3.4 Ohranjanje narave, biotske in krajinske pestrosti	SRM22, SRM29, PM22, PM23	
GENERACIJSKA PRENOVA IN CELOVIT RAZVOJ PODEŽELJA	4.1 Dvig ugleda kmetijske dejavnosti in poklica kmeta	SRM30, SRM31, PM31, PM33	K9, K10
	4.2 Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenovo	SRM28, PM26, PM28, PM29, PM32, PM33	
	4.3 Ohranitev vitalnega podeželja	SRM28, SRM29, SRM33, PM25, PM27, PM28, PM30	
ZDRAVO IN TRAJNOSTNO PREHRANSKO OKOLJE	5.1 Zagotovljena sledljivost in preglednost trajnostno pridelane kakovostne in varne hrane	SRM34, SRM36, SRM37	K11, K12
	5.2 Vzpostavljeno trajnostno in zdravo prehransko okolje ter zmanjšanje izgub hrane in količin odpadne hrane	SRM33, SRM35, SRM38, SRM40, SRM41, PM34, PM35, PM36, PM37, PM38, PM39	
ZNANJE, INOVACIJE IN DIGITALIZACIJA ZA PRENOVO IN RAZVOJ KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA	6.1 Razvoj človeških virov	SRM48, PM32, PM34, PM41, PM43, PM46	K13, K14
	6.2 Organiziranost in učinkovitost sistema znanja in inovacij (sistema AKIS)	SRM45, SRM46, SRM47, SRM48, PM40, PM42, PM44, PM47	
	6.3 Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema	PM45, PM46	
	6.4 Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja	SRM27, SRM39, SRM43, PM44, PM45, PM48	

Priloga 4: Analiza stanja po razvojnih usmeritvah

Razvojna usmeritev: Konkurenčna in odporna kmetijska proizvodnja

Slovenija se uvršča med države Evropske unije, kjer so razmere za kmetijsko pridelavo otežene (več kot 75 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi se nahaja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost). Delež kmetijskih zemljišč v skupni površini Slovenije je razmeroma nizek, zemljišča so razdrobljena. Kmetijska zemljišča so v Sloveniji izrazito omejen proizvodni faktor. Po velikostni strukturi slovenske kmetije spadajo med majhne (Bleiweis in Kožar Travnikar, 2025). Velik delež površine (58 %) Slovenije pokriva gozd (SURs, 2020c).

Kmetijska zemljišča so poleg drugih naravnih virov temelj proizvodnje hrane. Obseg kmetijskih zemljišč v Sloveniji se je v desetletnem obdobju 2012–2022 zmanjšal za okoli 850 ha/letno kot posledica pozidave in zaraščanja. V izgubljene površine so zajeta zemljišča, kjer se je kmetijstvo v letu 2012 aktivno izvajalo (zemljišče je bilo vpisano v RKG-GERK), vendar so v letu 2022 glede na evidenco dejanske rabe postala bodisi pozidana in sorodna zemljišča bodisi gozd ali zaraščanje. Okoli ena četrtnina omenjenih zemljišč je bila spremenjena v pozidano ali sorodno zemljišče, okoli tri četrtine se jih je zaraslo. Izrazito problematično z vidika ohranjanja proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč pa je dejstvo, da so bila pozidavi podvržena povečini najbolj kakovostna kmetijska zemljišča, in sicer njive, ki imajo največje donose in najmanj omejitev pri izbiri kultur in načinov pridelave ter omogočajo večjo konkurenčnost pridelave kot ostala zemljišča. Pozidava je z vidika tal in izgube kmetijskih zemljišč najbolj problematična degradacija (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023).

Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU) so zemljišča, ki jih kmetije dejansko obdelujejo in ki prispevajo k proizvodnji hrane. Mednje štejemo njive, vrtove, trajne nasade in trajno travinje. Po navedbah Poročila o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva za leto 2024 se povprečno KMG v Sloveniji še vedno obdeluje skoraj trikrat manj KZU na kmetijo, kot znaša povprečje držav EU-27 (povprečna slovenska kmetija obdeluje 7 ha KZU, povprečna kmetija v EU-27 pa dobrih 17 ha KZU). Slovenija tudi z vidika specializacije proizvodnje nekoliko zaostaja za povprečjem EU-27, kmetijska gospodarstva pa dosegajo tudi več kot dvakrat manjši standardni prihodek, kot je povprečje v državah EU-27 (v letu 2020 je znašalo povprečje Slovenije po ekonomski velikosti 15.929 EUR/kmetijo, povprečje EU-27 pa 39.701 EUR/kmetijo). V letu 2023 so KMG uporabljala nekaj več kot 480 tisoč hektarjev KZU. Tri četrtine KZU se nahajajo na območjih z omejenimi možnostmi

za kmetijsko dejavnost (OMD). Več kot polovica KZU se uvršča pod gorska območja (Travnikar, 2025b).

Zaposlenost v slovenskem kmetijstvu v letu 2024 se je znašala število zaposlenih (86.400 polnovrednih delovnih moči – PDM). Po začasnih podatkih nacionalnih računov je BDV na zaposlenega v kmetijskih dejavnostih znašala 14.806 EUR (Travnikar, 2025b).

Po podatkih vzorčnega popisa kmetijstva iz leta 2023 se je v Sloveniji s kmetijsko dejavnostjo ukvarjalo 50.531 KMG. V primerjavi s popisom iz leta 2020 se je število KMG zmanjšalo za 7 % (za 4.068 KMG) (Travnikar, 2025b).

V slovenskem kmetijstvu potekajo izrazite strukturne spremembe. Spremembe velikostne strukture KMG med letoma 2020 in 2023 kažejo, da poteka proces koncentracije KMG. Vedno več KMG se uvršča v velikostni razred nad 20 hektarjev KZU. Ta gospodarstva v strukturi v letu 2023 sestavljajo 8,5 % vseh KMG (leta 2020: 7,0 %). To pomeni, da se je število gospodarstev, ki imajo v uporabi nad 20 hektarjev KZU, v primerjavi z letom 2020 povečalo za dobro desetino (+13 %), medtem ko se je število KMG v najmanjših velikostnih razredih zmanjšalo za 14 %. Slovenske kmetije po velikosti še vedno zaostajajo za povprečjem držav članic EU (Travnikar, 2025b).

Po podatkih ekonomskih računov za kmetijstvo (SURS, 2025č) je celotna vrednost kmetijske proizvodnje v letu 2024 znašala blizu 1,7 mrd EUR, kar je dobro desetino nad povprečjem zadnjih petih let. Od tega dobro polovico prispeva rastlinska pridelava (878 mio EUR), slabo polovico pa živinoreja (730 mio EUR). Po začasnih podatkih je kmetijstvo skupaj z gozdarstvom, lovstvom in ribištvom v letu 2024 k skupni dodani vrednosti prispevalo 1,7 % (Travnikar, 2025b).

Faktorski dohodek je v letu 2024 nominalno dosegel približno 656 milijonov EUR. Faktorski dohodek na PDM je znašal približno 8.300 EUR. Na povečanje dohodkov je vplival večji obseg proizvodnje (predvsem rastlinske pridelave) ter padec cen vložkov v primerjavi s cenami kmetijskih proizvodov (Travnikar, 2025b).

Po zadnjih podatkih SURS je bila stopnja samooskrbe (%) v Sloveniji za leto 2024 po vrstah kmetijskih proizvodov sledeča: 81 % žita, 79 % meso, 87 % jajca, 41 % krompir, 36 % zelenjava, 48 % med in 27 % sadje (SURS, 2025č).

Poleg primarne funkcije kmetijstva, in sicer pridelave hrane, so vedno bolj v ospredju tudi povezave med izvajanjem kmetijskih dejavnosti in varovanjem okolja, narave, naravnih virov in spodbujanja trajnostnih oblik kmetovanja. V sistem kontrole ekološkega kmetovanja je bilo leta 2024 zajetih 3.968 kmetijskih gospodarstev (tj. tistih s certifikatom

oz. v postopku preusmeritve). Skupno so ta kmetijska gospodarstva obdelovala približno 56.800 hektarjev kmetijskih zemljišč v uporabi, med njimi okoli 48.300 hektarjev z ekološkim certifikatom. Med temi zemljišči je bilo v letu 2024 največ trajnega travinja (78 % ali 44.259 ha), sledile so njive (15 % ali 8.618 ha) in trajni nasadi (7 % ali 3.932 ha) (SURS, 2025c).

Na kmetijstvo močno vplivajo tudi zunanji dejavniki, predvsem nestabilne geopolitične razmere, nihanja cen in tržnih razmer ter proizvodna in podnebno pogojena tveganja. Ker se ta tveganja stopnjujejo, lahko v prihodnje pričakujemo vse več motenj v kmetijski pridelavi, predelavi in na trgu, pa tudi več škode, ki jo bo vse težje in dražje odpravljati.

Naraščajoča tveganja v kmetijstvu terjajo proaktiven pristop kmetijskih gospodarstev, tako v smeri hitrejšega prilagajanja podnebnim spremembam kot v smeri zagotavljanja finančne stabilnosti v primerih naravnih nesreč ali drugih škodnih dogodkov. Vse pogostejše škode slabijo finančno stabilnost kmetij, njihovo razvojno perspektivo in zanimanje mladih za vstop v ta sektor. Vplivi segajo tudi na zavarovalniške sisteme, ki se vse težje soočajo z rastjo izplačil škod in neugodnim zavarovalno-tehničkim izidom.

Razvojna usmeritev: Povezane, odporne in učinkovite agroživilske verige

Živilskopredelovalna industrija v Sloveniji nima več ključne vloge v gospodarstvu, saj njen delež v makroekonomskih agregatih Slovenije ni primerljiv z nekaterimi vodilnimi evropskimi državami. V obdobju po pristopu k EU se je delež stalno zniževal in se v zadnjem desetletju v prispevku k dodani vrednosti ustalil na ravni okoli 1,5 %. Podobni so tudi trendi pri prispevku živilskopredelovalne dejavnosti k zaposlenosti (1,8 %) (Travnkar, 2025b).

V letu 2024 je živilskopredelovalna industrija poslovno stagnirala. Število podjetij, ki so registrirana v dejavnostih živilskopredelovalne industrije, se je v letu 2024 nekoliko zmanjšalo (822 v letu 2024). Produktivnost (merjena s prihodki od prodaje na zaposlenega) je bila 2024 realno nekoliko višja, v povprečju je zaposleni v živilskopredelovalni dejavnosti ustvaril 211 tisoč EUR prihodkov. Zvišala se je tudi dodana vrednost na 890 mio EUR (Travnkar, 2025b).

Slovenija tudi v letu 2024 ostaja neto uvoznica pri večini carinskih tarif agroživilskih proizvodov. Največji trgovinski primanjkljaj je bil zaznan pri proizvodih iz žit, moke, škroba ali mleka. Večina blagovne menjave agroživilskih proizvodov je potekala z državami članicami EU (Travnkar, 2025b).

V letu 2024 je Slovenija izvozila za 2,3 milijarde EUR agroživilskih proizvodov, kar predstavlja 4 % celotnega izvoza blaga. Delež agroživilstva v skupnem uvozu se je nekoliko zvišal, in sicer je bilo uvoženih za 3,8 milijarde EUR agroživilskih proizvodov. Presežek uvoza nad izvozom pomeni negativen saldo blagovne menjave agroživilskih proizvodov, v letu 2024 je ta znašal –1,5 milijarde EUR, kar pri prehranski oskrbi prebivalstva kaže na veliko odvisnost Slovenije od uvoza iz tujine (Travnikar, 2025b).

V primerjavi s povprečjem zadnjega desetletja (2014–2023) so bile cene posameznih rastlinskih pridelkov v letu 2024 večinoma nadpovprečne, razen pri žitu, kjer so bile nekoliko pod povprečjem. Cene v živinoreji so bile leta 2024 nižje kot v rekordnem letu 2022, vendar so še vedno presegle povprečje zadnjega desetletja (Travnikar, 2025b).

V letu 2024 so se znižale cene proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (vhodne surovine oz. inputi), od tega najbolj gnojila (–24 %), pri čemer so se realne cene vrnile na raven pred obdobjem izrazite podražitve mineralnih gnojil. Občutno so se pocenila tudi krmila (–15 %), nekoliko pa tudi energenti (–2 %). Pri ostalih inputih za tekočo porabo pa so se cene zvišale (semena in sadike: +15 %, vzdrževanje opreme: +6 %, veterinarske storitve: +5 % in sredstva za varstvo rastlin: +2 %). Realne cene inputov za kmetijstvo so se močnejše znižale (–5,8 %) kot cene kmetijskih pridelkov in proizvodov (–1,2 %). Zaradi tega se je v letu 2024 cenovno-stroškovno razmerje v kmetijstvu opazno izboljšalo in bilo najugodnejše od leta 2017 (Travnikar, 2025b).

Živilskopredelovalna industrija posluje v izrazito nestabilnih pogojih, kar omejuje nadaljnjo krepitev konkurenčnosti. Cene surovin ter materialov so se v letu 2024 nekoliko znižale. Panoga je upad cen na domačem trgu kompenzirala z ugodnejšo prodajo na tujih trgih. To potrjuje sprememba deleža izvoza v skupnih prihodkih, ki je v letu 2024 znašal 37 %. Ključni kritični dejavniki poslovanja ostajajo izredno visoki stroški energentov ter intenzivna konkurenca na trgu, ki so vplivali na razmerja in delovanje celotnega prehranskega sistema. Poslovanje živilskopredelovalne panoge v letu 2024 ne kaže na izboljšanje razmer in stabilizacijo, kar kaže na nizko odpornost panoge ter potrebo po ciljnem prestrukturiranju celotnega slovenskega prehranskega sistema (Travnikar, 2025b).

Razvojna usmeritev: Do podnebja, okolja in narave odgovorni člani kmetijsko-prehranskega sistema

Poročilo o razvoju za leto 2024 (Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2025) izpostavlja, da prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam v zadnjih letih ni bilo sistematično načrtovano, verjetnost za finančno zahtevne odzive na krize v kmetijstvu pa se brez ustrezne strategije, ki bi prilagajanje obravnavala kot prednostno področje, še

povečuje (Računsko sodišče, 2023). Kmetijska dejavnost je pred velikim izzivom, povezanim z iskanjem ravnovesja med ekonomskim, ekološkim in socialnim vidikom razvoja, to je med zanesljivo in stabilno pridelavo hrane, ohranjanjem naravnih virov in krepitvijo družbenih vidikov kmetijske pridelave, vključno z ohranjanjem in razvojem podeželskih območij (MKGP, 2022).

Podnebne spremembe bodo ogrozile oskrbo z vodo, prehransko varnost, delovanje infrastrukture, stabilnost finančnih trgov in druge segmente družbe in gospodarstva.

V zadnjih letih so izjemne suše, poplave in požari še dodatno izpostavile pomen podnebno pogojenih tveganj. Kmetijstvo je v tem pogledu še posebej ranljivo, saj je močno odvisno od naravnih pogojev. Vse pogosteje se pojavljajo ekstremni vremenski pojavi, od hudih suš, poplav in neurij s točo do požarov v naravi, vročinskih valov ter širjenja bolezni, škodljivcev in invazivnih vrst, povezanih s podnebnimi spremembami. Podnebne projekcije kažejo, da bodo ti pojavi v prihodnjih desetletjih še pogostejši in intenzivnejši, kar bo vse bolj ogrozilo preskrbo s hrano in vodo, delovanje ekosistemov ter zdravje ljudi (ARSO, Kazalci okolja v Sloveniji).

Slovensko kmetijstvo se srečuje z različnimi tveganji, ki otežujejo pridelavo, ter zmanjšujejo količino in kakovost pridelkov, ter posledično dohodek v kmetijstvu. Največjo nevarnosti predstavljajo vse pogostejših ekstremni vremenskih pojavi, kot so: suša, poplave, nevihte s točo, pozeba, veter, in žled. Med letoma 2003 in 2024 je skupna velikost škode po naravni nesreči 1.002.588.477 evrov. (MKGP, Posledice naravnih nesreč v kmetijstvu).

Dobro stanje voda, zraka in tal je pomembno, ravno tako ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot. Prihodnji okoljski izzivi Slovenije, povezani s tradicionalnim pojmovanjem varstva okolja, so predvsem čezmerno onesnažena območja zaradi preteklih dejavnosti, vsakoletno kratkotrajno poslabšanje kakovosti zraka, skrb za ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot ter obvladovanje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje (ReNPVO20–30, 2020).

Po zadnjih razpoložljivih podatkih Agencije Republike Slovenije za okolje je v letu 2022 ekološki odtis Slovenije znašal 4,8 gha/prebivalca. Prispevek hrane k ekološkemu odtisu je 17 % (ARSO, Analiza ekološkega odtisa Slovenije).

V obdobju med letoma 2005 in 2023 so se emisije toplogrednih plinov (TGP) v kmetijstvu zmanjšale za 7,4 %. Zmanjšanje je bilo večje v živinoreji (8,3 %) kot v rastlinski pridelavi (4,8 %). Leta 2023 so emisije iz kmetijstva znašale 1.632 kiloton ekvivalentov CO₂, kar kaže, da je sektor na dobri poti k doseganju cilja za leto 2030, ki predvideva 2,8-odstotno

zmanjšanje glede na leto 2005. Tudi v daljšem časovnem obdobju (od 1986) je zmanjšanje opazno tako v živinoreji (21,9 %) kot v rastlinski pridelavi (16,1 %). Emisije metana so se zmanjšale za 21,3 %, emisije didušikovega oksida pa za 17,3 %. Gibanje emisij kaže določena nihanja, ki so predvsem posledica sprememb v obsegu živinoreje (Bleiweis in Kožar, 2025).

Na obseg kmetijske proizvodnje, predvsem na rastlinsko pridelavo, močno vplivajo vremenske razmere. Velika medletna nihanja v rastlinski pridelavi kažejo na to, da je ta del kmetijske pridelave ranljiv za vedno bolj izrazite podnebne spremembe. Suša je naravna nesreča, ki lahko prizadene širša območja. Kmetijstvo se zato mora prilagoditi novi podnebni realnosti. En izmed ključnih ukrepov prilagajanja je trajnostno namakanje kmetijskih zemljišč. To lahko poleg optimiziranja vlage v tleh omogoči tudi protislansko zaščito v trajnih nasadih (Travnikar, 2025a). Vendar pa je z namakalnimi sistemi opremljenih le dober 1 % kmetijskih zemljišč v Sloveniji. V letu 2025 je bilo opremljenih okoli 6500 ha kmetijskih zemljišč, dejansko pa se jih zaradi različnih okoliščin namaka še nekoliko manj (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2025). Slovenija je bogata z vodnimi viri, zato je treba to prednost izkoristiti tudi za uporabo vode v kmetijstvu, s poudarkom na trajnostnemu namakanju kmetijskih zemljišč. Stabilna in kakovostna pridelava omogoča ekonomsko varnost kmetij ter zagotavlja možnost nadaljnega razvoja in investicij.

Podnebna kriza in raba krajine sta tesno prepleteni z upadom biotske pestrosti določenih živilskih in rastlinskih vrst ter habitatov. Trendi populacij izbranih vrst ptic v Sloveniji kažejo, da se stanje okolja v kulturni krajini še vedno slabša, predvsem na nekaterih območjih, kot sta Prekmurje in Ljubljansko barje (ARSO, Narava in biotska pestrost). Razlogi so povezani bodisi s prekomerno intenzifikacijo kmetijske pridelave (npr. prekomerna košnja in paša, intenzivno gnojenje, neustrezna in prekomerna raba fitofarmaceutskih sredstev (FFS) ali pa z opuščanjem kmetijske pridelave, ki vodi v zaraščanje kmetijskih površin.

Skupna poraba FFS v Sloveniji se je v zadnjih 30 letih zmanjšala za skoraj dve tretjini, z 2.031 ton v letu 1992 na 733 ton v letu 2024. Hkrati se je zmanjšala tudi intenzivnost (poraba na hektar obdelovalnih zemljišč). S povprečnih 6,57 kg/ha v obdobju med letoma 2000 in 2010 je skupna poraba FFS na hektar njivskih površin in trajnih nasadov v letu 2024 padla na 3,63 kg/ha. Zaradi velikega deleža trajnih nasadov je poraba FFS (predvsem fungicidov) na hektar v Sloveniji relativno visoka, vendar primerljiva z drugimi državami EU s podobno strukturo kmetijske proizvodnje (ARSO, Kazalci okolja).

Skupna raba mineralnih gnojil se prav tako zmanjšuje. Poraba mineralnih gnojil se je v Sloveniji v obdobju 1992–2024 zmanjšala za 41 % (ARSO, Kmetijstvo. Poraba mineralnih gnojil).

Bruto bilančni presežek dušika v kmetijstvu se je v obdobju med letoma 1992 in 2023 zmanjševal. Analiza trenda kaže, da se je bruto bilančni presežek v tem obdobju v povprečju zmanjšal za 1,4 kg N/ha na leto oziroma za 54 % preko celotnega obdobja, neto presežek pa za 1,2 kg N/ha na leto oziroma za 85 %. Manjši bilančni presežek je bil predvsem posledica 43 % povečanega odvzema dušika s pridelki ter 6 % manjšega vnosa dušika na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi. Manjši presežek dušika kaže na boljše gospodarjenje z dušikom v kmetijstvu ter posledično na zmanjšanje izpustov dušikovih spojin v okolje. Na bilančni presežek dušika imajo sicer v posameznem letu pomemben vpliv vremenske razmere. V sušnih letih so bilančni presežki dušika zaradi manjših pridelkov običajno večji (Bleiweis in Kožar Travnikar, 2025).

Bruto bilančni presežek fosforja v kmetijstvu se je na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi v obdobju med letoma 1992 in 2023 zmanjšal za 107 % oziroma za približno 0,5 kg P na hektar letno. Zmanjšanje je posledica manjšega vnosa fosforja na hektar z mineralnimi (-63 %) in živinskimi gnojili (-8 %) ter povečevanja odvzema s pridelkom kmetijskih rastlin (+40 %). Do leta 2003 so bili presežki med 11 in 16 kg P/ha, po letu 2004 so bili manjši od 9 kg P/ha, od leta 2018 pa so manjši od 3 kg P/ha (Bleiweis in Kožar Travnikar, 2025).

Na področju zdravja živali se vse več pozornosti namenja optimalni oskrbi (dobrobiti) živali, biovarnosti, imunoprofilaksi, higieni ter uporabi alternativ. Zmanjšanje rabe protimikrobnih zdravil je eden od ciljev Strategije „od vil do vilic“, ki je del Evropskega zelenega dogovora. Cilj Strategije „od vil do vilic“ za pravičen zdrav in okolju prijazen prehranski sistem je doseči 50-odstotno zmanjšanje skupne prodaje protimikrobnih zdravil v državah članicah EU za rejne živali in živali v akvakulturi v primerjavi s podatki iz leta 2018 (118,3 mg/PCU) do leta 2030 (59,2 mg/PCU). Nacionalna strategija »Eno zdravje« za obvladovanje odpornosti mikrobov (2019–2024) predvideva cilj 50-odstotnega zmanjšanja porabe protimikrobnih zdravil pri živalih do leta 2024 v primerjavi z letom 2009. V Sloveniji se je skupna prodaja protimikrobnih zdravil za uporabo pri živalih od leta 2009 do leta 2022 zmanjšala za 58 %, z 12.290 kg na 5.052 kg. To Slovenijo uvršča med uspešne države članice EU, ki imajo najmanjšo rabo protimikrobnih zdravil v živinoreji.

Razvojna usmeritev: Generacijska prenova in celovit razvoj podeželja

Kmetijstvo v Sloveniji se sooča s staranjem nosilcev kmetijskih gospodarstev, predvsem zaradi omejenega interesa mladih za prevzem kmetijske dejavnosti in vse večjega pritiska raznolikih deležnikov na kmetijski prostor. To vpliva na širjenje in zgostitev zazidave v

naselijh ter posledično vkleščanje kmetij, širjenje obrtno-poslovnih con ter gradnjo prometnih in energetskih infrastruktur na kmetijskih zemljiščih in ekonomskega pritiska na podeželski prostor. Generacijska prenova je eden od ključnih strateških izzivov za zagotavljanje dolgoročne konkurenčnosti, prehranske varnosti in vitalnosti podeželja.

V Sloveniji se število kmetijskih gospodarstev v zadnjih desetletjih intenzivno zmanjšuje. Povprečna starost nosilca kmetijskega gospodarstva, ki odda zbirno vlogo, je 59,8 let (MKGP, Register kmetijskih gospodarstev), povprečna starost vseh nosilcev, ki so vpisani v RKG, pa je 63 let (MKGP, Register kmetijskih gospodarstev). Nosilcev kmetijskih gospodarstev, starih do vključno 40 let, je le 9 %, medtem ko je evropsko povprečje 12 %. Navedeno kaže na odliv mlade delovne sile v druge gospodarske dejavnosti in splošno staranje prebivalstva, zlasti na podeželju. Starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev pomembno vpliva na produktivnost dela v kmetijstvu, saj nosilci kmetijskih gospodarstev, ki so mlajši od 40 let, v povprečju obdelujejo večja kmetijska gospodarstva tako po obsegu kmetijskih zemljišč v upravljanju kot v standardnem prihodku. Med nosilci kmetijskih gospodarstev izrazito prevladujejo moški, saj jih je več kot tri četrtine (SURS, Kmetijska gospodarstva in popis kmetijstva).

Ekonomska velikost na polnovredno delovno moč (PDM) tistih kmetijskih gospodarstev, katerih nosilci so kmetje in kmetijski podjetniki v starostni skupini do vključno 40 let, je za tretjino višja kot ekonomska velikost na PDM kmetijskih gospodarstev, katerih nosilci so v starostni skupini 41 let in več. Povprečna ekonomska velikost na PDM na kmetijskih gospodarstvih, katerih upravitelj je star 41 let in več, je 13.695,7 EUR, na kmetijskih gospodarstvih, na katerih je upravitelj star do 40 let, pa je povprečna ekonomska velikost na PDM 19.264,6 EUR (SURS, Kmetijska gospodarstva in popis kmetijstva). Največja kmetijska gospodarstva upravljajo nosilci v starostni skupini od 25 do 34 let (32.517 EUR standardnega prihodka (MKGP, Register kmetijskih gospodarstev).

Število registriranih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji se hitro povečuje. Po podatkih Registra kmetijskih gospodarstev je bilo leta 2004 2.215, konec leta 2020 20.195, v začetku leta 2026 pa že 23.303 registriranih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (MKGP, Register kmetijskih gospodarstev). Pri teh gre v zadnjem obdobju za pomembno vlogo tudi drugih članov kmetijskih gospodarstev, predvsem žensk kot nosilk dopolnilne dejavnosti na kmetiji (zelo značilno za predelovalne dejavnosti na kmetiji in za turizem na kmetiji (Kerma in drugi, 2023).

V Sloveniji ima več kot štiri petine vseh naselij izrazito podeželski značaj. Slovensko podeželje pomembno zaznamujejo regionalne razlike, ki se kažejo v procesih zgoščanja prebivalstva, gospodarskih dejavnosti in naložb v osrednjeslovenski statistični regiji in ob večjem delu avtocestnega križa ter v turistično razvitih pokrajinah, ter v procesih

zmanjševanja števila prebivalcev, gospodarskih in negospodarskih dejavnosti, naložb, javnih storitev in kakovosti življenja na slabše in težje dostopnih, gričevnato-hribovitih in obmejnih območjih (Nared in drugi, 2019).

Podeželje je trajnostno razvito območje, v katerem so zagotovljeni pogoji za kakovostno življenje, delo in medgeneracijsko sodelovanje prebivalcev. V Sloveniji lahko prepoznamo tri tipe podeželskih območij:

- podeželska območja blizu mest in z rastočim številom prebivalstva, ki so zaradi visoke stopnje delovnih migracij (več kot 77 % delovnih migrantov) pretežno območja spalnega tipa naselij;
- dinamična in prebivalstveno vitalna podeželska območja, ki so prometno dostopna in imajo pozitivno prebivalstveno dinamiko, ki je v veliki meri posledica doselitev v podeželske občine. Ta podeželska območja naseljujejo nadpovprečno število kmetijskih gospodarstev in so dobro opremljena s središčnimi dejavnostmi, kot so osnovna šola, sedež občine, pošta, knjižnica, trgovine, raznovrstni avtomati z lokalnimi pridelki, združna trgovina, banka ali bančni avtomat, gostinski obrati, bencinski servis, lekarna, zdravnik splošne medicine, dom starejših oskrbovancev, delujoč javni potniški promet, razvita socialna infrastruktura;
- podeželska območja s padajočim številom prebivalcev, ki izstopajo po številu in po največjem deležu ozemlja in so zaradi številnih negativnih kazalnikov najbolj zaskrbljujoč tip podeželskih območij. To so območja s šibko gospodarsko strukturo, najnižjo dodano vrednostjo ter z izjemno šibko naložbeno dinamiko (Nared, 2019). Na območjih staranja in praznjenja je problematična oskrba prebivalcev s storitvami splošnega pomena, kot so storitve javnega prevoza, poštna in zdravstvene storitve in splošnega gospodarskega pomena oziroma gospodarskih dejavnosti v javnem interesu (Nared in drugi, 2019).

Kazalniki kakovosti življenja in socialne vključenosti v Sloveniji se z leti na splošno izboljšujejo, tudi stopnja brezposelnosti po anketi o delovni sili je konec leta 2025 znašala 5 %, vendar obstajajo razlike med regijami, na podeželskih območjih pa ostajajo ranljive skupine in neenakosti med spoloma (SURS, 2025b).

Za dolgoročno vzdržnost kmetijstva in ohranitev ter celovit razvoj podeželja je ključnega pomena ustvariti okolje, ki spodbuja ugled kmetijske dejavnosti, omogoča generacijsko prenavo ter krepi socialno in gospodarsko vitalnost podeželskih območij.

Razvojna usmeritev: Zdravo in trajnostno prehransko okolje

Sodobni življenjski slog in individualne vrednote vse bolj poudarjajo pomen prehrane. Potrošniki postajajo občutljivi na izvor, kakovost in način pridelave hrane ter dajejo prednost zdravemu prehranjevanju. Pomembna postajata tudi odnos do živali in etični

vidiki pridelave. Spremembe prehranskih navad ter globalni vplivi prinašajo nove izzive za pridelavo in predelavo hrane, ki mora slediti visokim standardom kakovosti in sledljivosti.

Prehranska odvisnost, ki je velika zlasti v rastlinskem delu, kaže na potrebo po tehnoloških posodobitvah, povezovanju pridelovalcev in vzpostavitvi učinkovitih konkurenčnih agroživilskih verig, zlasti v strateško pomembnejših sektorjih (UMAR, 2025).

V letu 2024 je bilo za prehrano na prebivalca na voljo v povprečju 143 kg sadja, 113 kg žit, 104 kg zelenjave, 91 kg mesa, 79 kg krompirja, 11 kg jajc, 6 kg riža in 1 kg medu. V letu 2024 je domača proizvodnja obsegala 91.000 ton sadja, pridelanih je bilo 85.000 ton zelenjave in 1.000 ton medu) (SURs, 2025c).

V letu 2024 je domača potrošna mesa (potrošnja za prehrano) znašala 194.000 t in se od leta 2019 ponovno zvišuje. Domača potrošnja sadja (za prehrano) 303.260 t, od tega sveže sadje 174.970 t. V obeh primerih se potrošnja od leta 2021 zvišuje. Domača potrošnja zelenjave (za prehrano) je v letu 2024 znašala 222.120 t in se je tako po znižanju v letu 2022 zvišala (SURs, 2025c).

Z vidika zdravega prehranskega okolja in razpoložljivosti hrane je zelo pomembno tudi učinkovito upravljanje z odpadno hrano in zmanjševanje izgub hrane. Po podatkih SURs se je v letu 2023 zavrnilo 168.318 ton hrane oziroma v povprečju 79 kg na prebivalca. Večino porasta gre pripisati večji količini odpadne hrane v dejavnosti proizvodnje hrane. Največ odpadne hrane, 44 % ali 73.600 ton, je nastalo v gospodinjstvih. Prebivalec je tako doma v lanskem letu zavrnil v povprečju 35 kg hrane, pri čemer bi bila užitna še tretjina oziroma 11 kg. V gostinstvu in strežbi hrane je nastalo 32 % odpadne hrane, v proizvodnji hrane 15 %, najmanj, 9 %, pa v dejavnosti trgovine z živilii (SURs, 2025d).

Razvojna usmeritev: Znanje, inovacije in digitalizacija za preobrazbo in razvoj kmetijsko-prehranskega sistema

Formalna in neformalna izobrazba ter usposobljenost nosilcev in članov kmetijskih gospodarstev, pa tudi kmetijskih svetovalcev, so ključni za gospodarski napredek ter za soočanje s podnebnimi, okoljskimi in družbenimi izzivi.

Izobrazbena raven nosilcev in članov slovenskih kmetijskih gospodarstev se je v obdobju 2000–2020 precej izboljšala, vendar je še vedno razmeroma neugodna. Okoli polovica gospodarjev ima zgolj praktične izkušnje za delo v kmetijstvu. Delež gospodarjev, ki imajo zaključeno vsaj eno obliko formalne kmetijske izobrazbe (osnovno ali popolno), je v letu 2020 znašal 51,5 %. To je sicer bolje od povprečja držav članic EU-27 (27,6 %), a Slovenija

še vedno precej zaostaja za nekaterimi zahodnoevropskimi državami, kot so Nizozemska (81,9 %), Nemčija (66,8 %) in Francija (64,8 %) (SURs, 2025c).

V zadnjih letih je zaznan trend upadanja števila vpisov v srednje, višje, visoke in univerzitetne programe biotehniških smeri. Najhitreje upada število vpisov v terciarno izobraževanje (višje strokovno, visokošolsko in univerzitetno) na področju agronomije in živinoreje.

Programi izobraževanja se že dolgo bistveno niso spreminjali ali dopolnjevali, kar vpliva na njihovo privlačnost v očeh potencialnih dijakov in študentov ter na kakovost kadrov in njihovo poznavanje najnovejših tehnologij, procesov in trendov v kmetijstvu (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

V Sloveniji se že več let naprednejša kmetijska gospodarstva vključujejo v različne projekte, zlasti projekte EIP in konzorcije institucij znanja, ter v delo javnih služb na področju razvoja, preizkušanja in prikaza (demonstracije) novih praks in tehnologij, strojev ter opreme v pridelavi in predelavi kmetijskih rastlin ter reji živali. Tovrstne kmetije imajo velik potencial, da se vključijo v formalno mrežo demonstracijskih kmetijskih gospodarstev, s čimer bi se okrepil prenos znanja, inovacij in informacij neposredno med kmetovalci.

Rezultati raziskovalnih projektov z implementacijo rešitev pomembno prispevajo k oblikovanju kmetijske politike, strategij ter razvoju novih tehnologij v kmetijstvu v povezavi z vsemi stebri trajnosti. V zadnjem obdobju se izvajajo tudi projekti digitalizacije, uvajanja tehnik podatkovnih znanosti za podporo sprotnemu operativnemu in strateškemu odločanju ter uporabe naprednih računskih pristopov in umetne inteligence.

Državna proračunska sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost po področjih raziskav in razvoja kažejo, da se sredstva za kmetijske vede in veterino v zadnjih letih povečujejo. V letu 2024 so dosegla 46,4 milijona evrov, kar predstavlja 8,5 % državnih proračunskih sredstev za raziskovalno-razvojno dejavnost (SURs, 2025a).

Javne službe na področju kmetijstva, gozdarstva in prehrane zagotavljajo prenos novih znanj do kmetijskih svetovalcev in kmetovalcev ter preizkušanje novih tehnologij pridelave in prireje. Trenutni izzivi javnih služb so njihova prenizka prepoznavnost, potreba po boljšem usmerjanju strokovnih nalog v dejanske potrebe končnih uporabnikov ter učinkovitejši prenos znanja do kmetijskih svetovalcev in kmetovalcev (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

V kmetijsko-prehranskem sistemu se kažejo pomanjkljivosti pri digitalizaciji procesov ter povezljivosti podatkov, evidenc, registrov in podatkovnih baz. Šibko povezovanje podatkov med posameznimi področji onemogoča njihovo ponovno uporabo, kar povečuje administrativna bremena za kmetovalce, javno upravo in druge deležnike. Učinkovit podatkovni sistem bi omogočal zanesljivo podlago za informirano odločanje (Lovec, 2021). V letu 2023 je imelo osnovne digitalne spretnosti le 46,7 % prebivalcev Slovenije (Evropska komisija, 2024).

Ključni izzivi so povezani z nizko digitalno pismenostjo, kar ovira sprejemanje novih tehnologij, zlasti med manjšimi kmeti (ob že neugodni starostni strukturi). Dodatne težave so pomanjkanje ustrezne povezljivosti za uporabo interneta stvari in robotike, ki sta ključna za zbiranje podatkov na terenu in avtomatizacijo opravil. Prisotne so tudi težave z razdrobljenostjo podatkovnih virov, pomanjkanjem interoperabilnosti ter nezadostnim vključevanjem v evropske digitalne tokove (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

VIRI

Anthem P. (2025, 7. julij). *Food security – what it means and why it matters*. World Food Programme.

<https://www.wfp.org/stories/food-security-what-it-means-and-why-it-matters>

Agencija Republike Slovenije za okolje [ARSO]. (b. d.). *Analiza ekološkega odtisa Slovenije – Ekološki odtis Slovenije*.

<https://www.ekoloskiotdis.si/analiza-ekoloskega-odtisa-slovenije/>

Agencija Republike Slovenije za okolje [ARSO]. (b. d.). *Kazalci okolja v Sloveniji*.

<https://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kazalci-okolja-v-sloveniji>

Agencija Republike Slovenije za okolje [ARSO]. (b. d.). *Kmetijstvo. Poraba mineralnih gnojil*.

<https://kazalci.arso.gov.si/sl/content/poraba-mineralnih-gnojil-6>

Agencija Republike Slovenije za okolje [ARSO]. (b. d.). *Podnebne spremembe: Rezultati, odkloni osnovnih spremenljivk za 30-letna obdobja in sedanje stanje*.

<https://podatki.gov.si/dataset/arsopodnebne-spremembe-rezultati-odkloni-osnovnih-spremenljivk-za-30-letna-obdobja-in-sedanje-stanje/resource/bb9b879e-ac62-45c1-a3ae-8f0e47d68e2c>

Agencija Republike Slovenije za okolje [ARSO]. 2023. *Narava in biotska pestrost*.

<https://kazalci.arso.gov.si/sl teme/narava-biotska-pestrost>

Bleiweis, A. in Kožar, M. (ur.). (2025). *Podnebno poročilo o stanju v kmetijstvu v letu 2024*. Kmetijski inštitut Slovenije.

https://skp.si/wp-content/uploads/2024/09/Podnebno-porocilo_koncno_21082025_zavlado-RS.pdf

Borec A. (2021). Trajnostni razvoj in trajnostno kmetijstvo. V A. Borec (ur.), *Agroekologija s primeri agroekoloških praks* (str. 11–20). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.

<https://doi.org/10.18690/978-961-286-433-0>

Cegnar, T., Bolte, T., Bernard Vukadin, B., Ulamec, P., Karo Bešter, P., ... Sočan, M. (2022). *Poročilo o okolju v Republiki Sloveniji 2022*. Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija

Republike Slovenije za okolje.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/porocilo_o_okolju_2022.pdf

Global Footprint Network. (b. d.). *Open Data Platform.*

https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.180164774.307256140.1764774219-924166129.1764774219#/

European Food Information Council [Eufic]. (2015, 2. junij). *Food production: A sustainable food supply.*

<https://www.eufic.org/en/food-production/article/food-production-3-3-a-sustainable-food-supply>

Evropska federacija sindikatov prehrane, kmetijstva in turizma – European Federation of Food, Agriculture and Tourism Trade Unions [EFFAT]. (2025, 19. februar). *Vizija EU za agroživilstvo: Komisija priznava pomen dviga delovnih standardov: zdaj je čas za konkretne ukrepe glede pravic delavcev.*

<https://effat.org/sl/in-the-spotlight/eu-vision-for-agri-food-the-commission-recognizes-the-importance-of-raising-labour-standards-now-time-for-concrete-actions-on-workers-rights/>

Evropska komisija. (b.d). Agri-food. European Monitor of Industrial Ecosystems.

<https://monitor-industrial-ecosystems.ec.europa.eu/industrial-ecosystems/agri-food>

Evropska komisija. (b. d.) *Kmetijstvo in razvoj podeželja.*

https://commission.europa.eu/topics/agriculture-and-rural-development_sl

Evropska komisija. (b. d.) *Vizija za kmetijstvo in prehrano – Kmetijstvo in razvoj podeželja.*

https://agriculture.ec.europa.eu/overview-vision-agriculture-food/vision-agriculture-and-food_sl

Evropska komisija. (2024, 7. avgust). *Indeks digitalnega gospodarstva in družbe (DESI). Oblikovanje digitalne prihodnosti Evrope.*

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>

Evropski parlament. (2023, 24. maj). *Krožno gospodarstvo: definicija, pomen in prednosti.*

Hauptman B., Ivanc T., Jelovčan M., Korbar Ž., Strupar K., Nikolić P. K., Drogenik U., Cankar J., Sotenšek R., Anko E., Drobnič Ž., Knez M., Jakoša M., Ličer L., Koščak R., Pokeržnik K. A., Krušič Š. in Potočnik Slavič I. (2023). Digitalizacija na podeželju v Sloveniji: med razvojnimi koraki in digitalnimi razkoraki. *Dela*, 60 (2023), str. 123–155.

<https://doi.org/10.4312/dela.60.123-155>

Kalin K. in Žitnik M. (2025). *Odpadna hrana – metodološko pojasnilo*. Statistični urad Republike Slovenije. <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10183>

Kerma, S., Gačnik, A., Jurinčič, I., Juvan, E., Bojnec, Š., Bandelj, D., Baruca Arbeiter, A., Hladnik, M., Lampič, B., Cigale, D., Potočnik Slavič, I., Robačar, M., Bavec, F. in Bavec, M. (2023). *Možnosti nadaljnjega razvoja vinskega in gastronomskega turizma na kmetijah (VINGATUR V5-2030): Zaključno poročilo*. Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije – Turistica (UP FTŠ TURISTICA).

<https://files01.core.ac.uk/download/595814477.pdf>

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. (b. d.). *NatGuidES - Identifikacija, ovrednotenje in kartiranje ekosistemskih storitev naravovarstveno pomembnejših območij v Sloveniji*.

<https://giam.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/identifikacija-ovrednotenje-in-kartiranje-ekosistemskih-storitev>

Lovec, M. (ur.). (2021). *Odpiranje podatkov v slovenskem kmetijstvu za odločanje na podlagi dejstev*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

<https://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/acmo-22-21-12-021.pdf?sfvrsn=2>

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (b. d.). *Ekološka pridelava*.

<https://www.gov.si teme/ekoloska-pridelava/>

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2023a). *Akcijski načrt za izvajanje Strategije za manj izgub hrane in odpadne hrane v verigi preskrbe s hrano: »Spoštujmo hrano – spoštujmo planet«*.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/PODROCJA/HRANA/Zavrzki_odpadna_hrana/Akcijski_nacrt_za_izvajanje_strategije_in_obrazlozitev_ukrepov.pdf

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2023b). *Poročilo o uresničevanju samooskrbe in rabi kmetijskih zemljišč*.

<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/Dokumenti-/Porocilo-o-uresnicevanju-samooskrbe-in-rabi-kmetijskih-zemljisc.pdf>

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. *Posledice naravnih nesreč v kmetijstvu*.

<https://www.gov.si teme/posledice-naravnih-nesrec-v-kmetijstvu/>

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (b. d.). *Register kmetijskih gospodarstev in evidenca dejanske rabe*.

<https://www.gov.si teme/register-kmetijskih-gospodarstev-in-evidenca-dejanske-rabe/>

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2022). *Skupna kmetijska politika 2023–2027*.

<https://skp.si/skupna-kmetijska-politika-2023-2027>

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2021). *Strategija za manj izgub hrane in odpadne hrane v verigi preskrbe s hrano: »Spoštujemo hrano – spoštujemo planet«*.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/PODROCJA/HRANA/Zavrzki_odpadna_hrana/Strategija_Spostujmo-hrano_spostujmo-planet.pdf

Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. (2025). *Prvo dvoletno poročilo o preglednosti Republike Slovenije v okviru Pariškega sporazuma*. Vlada Republike Slovenije.

<https://www.gov.si/novice/2025-05-14-slovenija-je-oddala-prvo-dvoletno-porocilo-o-preglednosti-v-okviru-pariskega-sporazuma/>

Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. (2024). *Posodobljeni Celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt Republike Slovenije*.

https://www.energetikaportal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/nepn/dokumenti/nepn2024_final_dec2024.pdf

Nared J., Polajnar Horvat K. in Razpotnik Visković N. (ur.). (2019). *Demografske spremembe in regionalni razvoj*. Založba ZRC.

<https://doi.org/10.3986/9789610502258>

Nared J., Repolusk P., Černič Istenič M., Trobec A., Zavodnik Lamovšek A., Drobne S., Foški M., Mrak G. in Rozman U. (2019). *PROJEKT V6-1731: Celovita demografska analiza s projekcijami za podeželska in urbana območja, končno poročilo*. Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/Celovita_demografska_analiza_podezelska_urbana_obmocja.pdf

Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo – Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO]. (2018). *Sustainable food systems: Concept and framework*.

<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/b620989c-407b-4caf-a152-f790f55fec71/content>

Organizacija združenih narodov. (b. d.). *Cilji trajnostnega razvoja*.

https://unis.unvienna.org/unis/sl/topics/sustainable_development_goals.html

Potočnik Slavič I., Cunder T., Šabec Korbar E., Bedrač M. in Šoster G. (2022). Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji. *GeograFF* 26. Založba Univerze v Ljubljani. <https://doi.org/10.4312/9789612970031>

Predlog Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi pogojev za izvajanje podpore Unije skupni kmetijski politiki za obdobje 2028–2034 – *Proposal for a regulation of the European parliament and of the Council establishing the conditions for the implementation of the Union support to the Common Agriculture Policy for the period from 2028 to 2034*. (2025). COM (2025) 560 final, 16. julij.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025PC0560&qid=1753798247771>

Računsko sodišče. 2023. Revizijsko poročilo. Učinkovitost Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pri prilagajanju kmetijstva podnebnim spremembam.

https://www.rs-rs.si/fileadmin/user_upload/Datoteke/Revizije/2023/PrilagajanjeKmetijstva/PrilagajanjeKmetijstvaPS_Revizijsko_P.pdf

Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 – ReDPS50. (2021). Sprejeta v Državnem zboru Republike Slovenije 13. julija.

<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=RESO131>

Resolucija o Nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« – ReNPURSK. (2020). Sprejeta v Državnem zboru Republike Slovenije 29. januarja.

<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=RESO125>

Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 – ReNPVO20–30. (2020). Sprejeta v Državnem zboru Republike Slovenije 5. marca.

<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ODLO1985>

Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij Empty: Dolgoročna vizija za podeželska območja EU – do močnejših, povezanih, odpornih in uspešnih podeželskih območij do leta 2040 – *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A long-term Vision for the EU's Rural Areas - Towards stronger, connected, resilient and prosperous rural areas by 2040*. (2021). COM (2021) 345 final, 30. junij.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0345&qid=1769744356728>

Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij: Strategija „od vil do vilic“ za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem – *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system*. (2020). COM (2020) 381 final, 20. maj.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52020DC0381>

Statistični urad Republike Slovenije [SURs]. (2025a). *Državna proračunska sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost, realiziran proračun 2024 in začetni proračun 2025*. Statistični urad Republike Slovenije.

<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/13869>

Statistični urad Republike Slovenije [SURs]. (2025b). *Kazalniki življenja*. Statistični urad Republike Slovenije.

<https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/10>

Statistični urad Republike Slovenije [SURs]. (2025c). *Kmetijska gospodarstva in popis kmetijstva*. Statistični urad Republike Slovenije

<https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/11/58>

Statistični urad Republike Slovenije [SURs]. (2025č). *Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo*. Statistični urad Republike Slovenije.

<https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/11>

Statistični urad Republike Slovenije [SURs]. (2025d). *Odpadna hrana, 2024*. Statistični urad Republike Slovenije.

<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/13871>

Statistični urad Republike Slovenije [SURs]. (2025e). *Rastlinska pridelava*. Statistični urad Republike Slovenije.

<https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/11/90>

Travnikar, T. (ur.). (2025a). *Prva ocena stanja v kmetijstvu v letu 2025 (Jesensko poročilo)*. Kmetijski inštitut Slovenije.

<https://www.kis.si/wp-content/uploads/2025/12/Jesensko-porocilo-2025.pdf>

Travnikar, T. (ur.). (2025b). *Zeleno poročilo za leto 2024: Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2024*. Kmetijski inštitut Slovenije.

https://www.kis.si/wp-content/uploads/2025/12/ZP_2024_splosno_priloge_1-1.pdf

Ukaz o razglasitvi Podnebnege zakona (PoZ). (2025). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 56/25, 25. julij.

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2025-01-2264>

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj [UMAR]. (2025). *Kakovost življenja v Sloveniji – Poročilo o razvoju 2025*.

<https://www.umar.gov.si/publikacije/porocilo-o-razvoju>

Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sl/TXT/?uri=CELEX:32002R0178>

Zakon o hrani – ZHra. (2025). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 100/25, 4. december.

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2025-01-3389>

Zakon o kmetijstvu – ZKme-2. (2025). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 100/25, 4. december.

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2025-01-3392>

Zakon o ohranjanju narave – ZON-UPB2. (2004). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 96/04, 30. avgust.

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-4233?sop=2004-01-4233>

Zveza potrošnikov Slovenije [ZPS]. (2022, 14. oktober). *ZPS ob svetovnem dnevu hrane: Današnji prehranski sistem EU je nevzdržen*.

<https://www.zps.si/aktualne-vsebine/izjave-za-javnost/zps-ob-svetovnem-dnevu-hrane-danasnji-prehranski-sistem-eu-je-nevzdrzen-2022-10-14>